

II. OSNOVNA ŠOLA CELJE

**VPLIV RECESIJE NA POPULACIJO
NAŠE MESTNE ČETRTE**

Avtor:

Teodora KORDIŠ, 8. a

Mentor:

Tomaž KONČAN, prof. mat. in teh.

**Mestna občina Celje, Mladi za Celje
Celje, 2010**

II. OSNOVNA ŠOLA CELJE

**VPLIV RECESIJE NA POPULACIJO
NAŠE MESTNE ČETRTE**

Avtor:

Teodora Kordiš, 8. a

Mentor:

Tomaž KONČAN, prof. mat. in teh.

**Mestna občina Celje, Mladi za Celje
Celje, 2010**

Recesija – resničnost ali utvara?

KAZALO

POVZETEK	5
1 UVOD	6
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	6
1.2 HIPOTEZE RAZISKOVALNE NALOGE	6
1.3 IZBIRA RAZISKOVALNIH METOD.....	7
2 KAJ JE RECESIJA?.....	7
2.1 NASTANEK RECESIJE	8
2.2 RECESIJA V SLOVENIJI.....	10
2.3 KAJ NAS UČI ZGODOVINA – GOSPODARSKA KRIZA MED LETOMA 1929 IN 1933....	12
3 OSREDNJI DEL.....	16
3.1 TEŽAVE V PROCESU RAZISKOVANJA	16
3.2 OPIS RAZISKOVALNIH REZULTATOV	17
3.3 PREDSTAVITEV REZULTATOV ANKETNEGA VPRAŠALNIKA ZA UČENCE	18
3.4 PREDSTAVITEV REZULTATOV ANKETNEGA VPRAŠALNIKA ZA ODRASLE.....	29
3.5 INTERVJU S PROF. DR. FRANJOM ŠTIBLARJEM	40
3.6 SKUPNE UGOTOVITVE RAZISKOVALNIH AKTIVNOSTI.....	45
4 OCENA TRENUTNEGA STANJA V SLOVENIJI	45
5 RECESIJA JE TUDI PRILOŽNOST	47
6 ZAKLJUČEK	50
7 LITERATURA	51

POVZETEK

Recesija je zmanjševanje gospodarske aktivnosti znotraj ekonomije, ki navadno traja nekaj mesecev. Indikator oz. pokazatelj recesije je negativna gospodarska rast. Učinki recesije se lahko opazijo v proizvodnji, stopnji nezaposlenosti, višini realnih prihodkov, zmanjšani trgovski aktivnosti, posledično tudi v zaviranju gospodarske rasti.

Predmetna raziskovalna naloga pa prikazuje, kako te posledice čutijo učenci in odrasli v naši mestni četrti. Ali jo sploh? Če jo, v čem se največkrat kaže v njihovem vsakdanjem življenju? Vidijo v njej kakšno priložnost oz. možnost pozitivne spremembe načina življenja?

S pomočjo anketiranja so bili pridobljeni rezultati dokaj nepričakovani. Naloga pa je oplemenitenjena še z intervjujem uglednega strokovnjaka, ki nam predstavi širši okvir nastanka, poteka in vpliva recesije.

1 UVOD

Z napačnimi ravnanji v zadnjih nekaj letih smo žal tudi sami prispevali, da bomo krizo (recesijo) občutili bolj, kot bi bilo treba. To bo največja kriza v samostojni Sloveniji, in za večino Slovencev največja v času njihovega življenja. Mnogi se tega še ne zavedajo. Ali pač? Raziskovala bom, ali ljudje iz moje mestne četrti občutijo recesijo, kako jo občutijo, kaj menijo, da jo je povzročilo? Ali jo mladi (učenci) in odrasli čutijo enako?

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Recesija lahko vpliva na veliko stvari, predvsem pa na gospodarski razvoj in napredek sveta in seveda na nas same. Tako bi lahko v tem kontekstu raziskovala o veliko stvareh, a sem se odločila, da raziskujem predvsem vpliv recesije na kvaliteto našega življenja. Konkretnije kvalitete življenja ljudi v moji mestni četrti. Z raziskovalno nalogo želim ugotoviti:

- *Ali prebivalci moje mestne četrti vedo, kaj je recesija?*
- *Ali prebivalci moje mestne četrti občutijo vpliv recesije in kako jo občutijo?*
- *Ali prebivalci moje mestne četrti vedo, kaj je vzrok in nastanek gospodarske krize?*

Ob tem bom poskušala poiskati čim več podatkov o recesiji in njenem siceršnjem vplivu na ljudi.

1.2 HIPOTEZE RAZISKOVALNE NALOGE

Hipoteze sem sicer postavljala za vsako vprašanje, predstavljeno v osrednjem delu, vendar na tem mestu izpostavljam le naslednje:

- *Učenci naše šole v glavnem vedo, kaj pomeni pojem recesija.*
- *Učenci naše šole čutijo posledice recesije.*
- *Odrasli v moji mestni četrti v glavnem razumejo pojem recesija in vedo, kaj jo povzroča.*
- *Odrasli čutijo vpliv recesije.*

Hipoteze pri posameznih vprašanjih bom v osrednjem delu potrdila, ovrgla ali delno potrdila.

1.3 IZBIRA RAZISKOVALNIH METOD

Za izhodišče raziskovalne naloge sem pripravila dva tipa anketnih vprašalnikov, ki sta priložena na koncu tega dokumenta. Namenjena sta bila učencem tretjega triletja naše šole. Tako sem anketirala skupno 121 učencev in učenk, od tega 40 sedmošolcev, 39 osmošolcev in 42 devetošolcev, in 78 odraslih prebivalcev moje mestne četrti.

Do čim bolj relevantnih informacij glede recesije in njenega vpliva sem se skušala prebiti tudi z dvema intervjujema.

Predhodno sem poiskala tudi nekaj teoretičnih podlag za raziskovalno nalogo, predvsem člankov iz strokovnih revij, ki sem jih v glavnem črpala s spleta.

2 KAJ JE RECESIJA?

Recesija je izraz, ki označuje nazadovanje oziroma upadanje gospodarske dejavnosti. Razlogov za nastanek recesije je več, končno pa imajo vsi skupen vzrok – kapital. Ne glede na to, kako izobraženi smo, nam je vsem jasno, da podjetja brez kapitala ne morejo poslovati oziroma, če trditev prenesemo na navadnega človeka, brez kapitala ali denarja si nihče ne more ničesar privoščiti. Zveni logično, pa vendar ni tako. Vemo namreč tudi, da se večina podjetij dandanes ustanovi, prevzame oziroma si pri poslovanju ključno pomaga z najemom posojil. Redko kateri podjetnik oz. skupina podjetnikov ima namreč v žepu dovolj denarja, da iz danes na jutri ustanovi veliko podjetje.

Vsi si želimo svojega stanovanja

Tako je tudi s posamezniki. Vsi si želimo lepega, po možnosti novega avtomobila, potovanj in predvsem lastnega stanovanja. Ker npr. slednje predstavlja ogromno finančno naložbo oz. veliko denarja, ki ga nimamo, se večinoma zatekamo k posojilom. Tovrstni nakup sicer ne bi bil možen. Ugotovili smo torej, da za vsako večjo naložbo potrebujemo kapital, ki ga nimamo in si ga v končni fazi sposodimo od bank. Poenostavljeno povedano je vse rožnato, dokler nam banke nudijo (hipotekarna stanovanjska) posojila po zelo nizkih obrestnih merah, saj so zavarovane s prepričanjem, da cene stanovanj ne bodo padle in bodo v primeru neplačevanja obveznosti posojilojemalcev tako ali tako lahko ta stanovanja zasegle in jih prodale z dobičkom.

Ko banke ostanejo brez denarja

Zdaj pa si zamislite primer, da je tovrstnih posojilojemalcev več 100.000, vsi kupujejo stanovanja, ki rastejo kot gobe po dežju in celo tako hitro, da ponudba začne presegati povpraševanja. Cene stanovanj zato logično začnejo padati, obenem pa veliko posojilojemalcev ni več sposobnih plačevati mesečnih obveznosti. Banke se ustrašijo, saj so posodile ogromno denarja, ki ga ljudje več ne vračajo. Začnejo prodajati stanovanja, a zaradi nižjih cen le-teh iztržijo veliko manj, kot so posodile. Nato začnejo pri posojanju denarja postajati zelo previdne, ker ga imajo manj, močno zvišajo obrestne mere. Posojilojemalci so tako še bolj obremenjeni in kmalu že večina ni več sposobna odplačevati kreditov. Poenostavljeno povedano banke ostanejo skoraj brez denarja. Ko so banke skoraj brez denarja, ga tudi ne morejo posojati oz. ga posodijo le redkim, zaupanja vrednim. Logično sledi, da so posojil prikrajšana vsa podjetja, ki brez njih ne morejo obstajati. Tista, ki so posojila najela predhodno, pa jih ne morejo več odplačevati, saj se jim je zaradi vsesplošnega manjšega investiranja zmanjšal obseg poslovanja.

Zakaj recesiji rečemo tudi kriza?

Posledice recesije čutijo tudi mali posamezniki, ki ostajajo brez služb, s krediti, ki jih ne morejo več odplačevati, končno pa se mnogi znajdejo tudi na robu eksistence. Recesiji zato po domače rečemo tudi kriza, kar pomeni stanje omejene zmožnosti presojanja, ki se pojavi, ker smo na prelomni točki, točki večje spremembe. Vsi sistemi v času krize se oddaljujejo od znanih značilnosti, zato čas krize pomeni stanje visoke kaotičnosti in negotovosti. Če to prenesemo na ljudi, lahko logično sklepamo, da tovrstne razmere v nas zbujejo strah in prepričanje, da se je vse šele začelo in se zagotovo ne bo dobro končalo.

2.1 NASTANEK RECESIJE

Tako kot večina velikih svetovnih procesov se je tudi svetovna gospodarska kriza začela v ZDA, in sicer na področju nepremičnin. Zaradi ogromnega povečanja povpraševanja po nepremičninah v ZDA so se cene le-teh v zadnjih desetih letih dvignile v nebo. Pa odgovorimo najprej na vprašanje, zakaj se je povpraševanje tako povečalo.

Kreditni po smešno nizkih obrestnih merah

Prvi razlog je, da so imele ameriške banke na voljo zelo velike količine denarja, ki ga niso želele držati v rokah, zato so ga namenile za hipotekarne kredite. Da bi bili le-ti privlačni za ljudi, so jih ponudili ob smešno nizkih obrestnih merah. Nizke obrestne mere pa za posojilojemalce pomenijo nizke mesečne obveznosti. Tako je lahko prav

vsak posameznik s povprečno plačo najel astronomski stanovanjski kredit in tako praktično z nič denarja v žepu prišel do nepremičnine.

Astronomski krediti tudi za reveže

Tako smo pri drugem razlogu za povečano povpraševanje po nepremičninah: brezglavemu odobravanju drugorazrednih hipotekarnih kreditov. Gre za odobravanje kreditov takim posameznikom, ki niso kreditno sposobni za nakup nepremičnine nasploh ali večje nepremičnine, kot si jo lahko privoščijo. Do takega odobravanja kreditov prišlo zaradi ameriške stanovanjske politike, ki je želela, da do stanovanja pridejo tudi tisti z nizkimi dohodki in prebivalci manjšin. Clintonova vlada je tako leta 1999 naročila Fannie Mae (Federal National Mortgage Association)– eni od družb za odkupovanje hipotekarnih kreditov od hipotekarnih bank, da zniža zahteve in pogoje, pod katerimi je bila pripravljena dajati kredite. Projekt se je razširil po vseh ZDA. Fannie Mae in druge paradržavne ustanove pa so v zameno skrbele, da se je v banke prilivalo ogromno denarja za hipotekarne kredite, ki je izviral predvsem iz na novo izdanih vrednostnih papirjev.

Vsi so bili prepričani, da gre za varno naložbo

Cene nepremičnih so v ZDA že od nekdaj vztrajno rasle, zato so bile tako države kot banke prepričane, da gre za varno naložbo, ker cene tako rekoč ne morejo pasti. Zaradi tega bank tudi ni skrbelo, komu bodo odobrile kredit, saj so se nasmejane tolažile s tem, da bodo lahko nepremične zasegle in dražje prodale, če jih posojilojemalci ne bodo več mogli odplačevati. Po drugi strani pa so se tolažile s tem, da ne nosijo nobenega tveganja, saj so le-ta prenesle na paradržavne institucije in druge banke, katerim so zgolj namenjale denarna sredstva. Posojila pa so odobravale one. Na koncu tudi že brez vsake denarne udeležbe stranke. Cene nepremičnin so tako še bolj rasle, kar pa je krepilo tudi samozavest posojilojemalcev. Ti se namreč niso bali, da luksuznih nepremičnin ne bi mogli odplačevati. Menili so namreč, da jih lahko kadar koli prodajo po višji ceni in tako še zaslužijo.

Kako se je bančna radodarnost glede nenadzorovanega kreditiranja kreditno nesposobnih državljanov spremenila v globalno nočno moro – krizo?

Povpraševanje po nepremičninah je bilo tako visoko, da je ob tem zacvetela tudi gradbena industrija, ki je gradila eno nepremičnino za drugo. Vse več prebivalstva se je zadolževalo. Sprva za nepremičnine, nato tudi za avtomobile in življenje na kreditne kartice. Stanovanja so se še naprej gradila, tako da je ponudba le-teh kmalu prerasla povpraševanje. To je leta 2007 privedlo do prvega padca cen nepremičnin. Banke tudi tistih nepremičnin, ki so jih zasegle zaradi neplačevanja obveznosti, niso več uspele prodati brez izgube. Končno pa so tudi s prejemanjem rednih mesečnih obveznosti

glede na padajoče cene nepremičnin beležile izgubo. Kmalu je prišlo do prvih odpisov dolgov in začetka bančne krize. Ob padcu cen nepremičnin in neplačevanju obveznosti drugorazrednih hipotekarnih kreditov so padle tudi vrednosti drugih finančnih instrumentov, ki so jih kupovale investicijske banke. Ker zaradi tveganja niso več dobile posojil, so se nekatere nizko prodale ali propadle. Preostale banke so postale zelo nezaupljive in so denar posojale le še centralni banki in državi. Podjetja in posamezniki so tako praktično ostali brez kreditov, če pa so že bili na voljo, so jih lahko najeli po tudi petkrat višjih obrestnih merah.

Začelo se je odpuščanje

Ker je (bilo) veliko podjetij odvisnih od posojil, ki jih niso mogla več dobiti oziroma jih niso bila več sposobna plačevati, so bila prisiljena sprva zmanjšati obseg poslovanja in odpuščati oziroma iti v stečaj, kar je pomenilo še več odpuščanja.

2.2 RECESIJA V SLOVENIJI

Pred letom 2009 se je recesija začela kazati tudi v Sloveniji. Preko medijev smo dnevno priča zapiranju podjetij, krajšanju urnikov, nižanju plač in končno odpuščanju ter stečajem. Vsem se nam zdi, da je do tega prišlo naenkrat, čez noč. Za podjetja, v katerih delamo, smo prepričani, da so še včeraj super poslovala in da se pri delu ni nič spremenilo, kako je potem podjetje lahko naenkrat propadlo? Če dobro pomislimo, je sprva propadlo veliko podjetij, ki so temeljila na posojilih, ki jih naenkrat niso več dobila ali zmogla odplačevati. S tem se je med ljudmi razširil splošen strah, zato so zmanjšali potrošnjo po večjih dobrinah.

Manj potrošnje – manj proizvodnje – odpuščanja!

Tako si lahko med drugim razlagamo upad proizvodnje in odpuščanje v avtomobilski industriji. Če ni denarja za avto, gremo po kredit, če ga ne dobimo, pač ne moremo kupiti novega avtomobila. Ker proizvajalci prodajo manj avtomobilov, sprva po akcijskih cenah prodajo zaloge, nato pa zmanjšajo proizvodnjo, za kar seveda potrebujejo manjše število delovne sile (odpuščanja). Nekoliko drugače je v tekstilni industriji, ki se v Sloveniji, odkrito povedano, s težavami srečuje vse od osamosvojitve. Že leta smo namreč priča ubogim tekstilnim delavkam, ki zaman prosijo za višjo plačo in boljše delovne pogoje, medtem ko se uprava masti z velikimi denarji. Namesto da bi v rožnatih časih vlagali v posodobitev in modernizacijo proizvodov, so še naprej proizvajali neaktualna oblačila ali pa oblačila višjega cenovnega razreda, ki si jih je lahko redko kdo privoščil. Obenem pa so (bila) tekstilna podjetja zelo odvisna tudi od

tujih naročnikov, ki pa zaradi upada prodaje odpovedujejo sodelovanje. Primer sta Boss in Escada, ki sta odslovlila Muro. Iz vsega napisanega je jasno razvidno, da se vrtimo v začaranem krogu. Manj denarja, kot bomo zapravili za razne dobrine (če ga sploh še imamo), manj podjetij bomo spodbujali, več jih bo propadlo (ugodnih posojil namreč skoraj ni več oz. si jih ne moremo privoščiti).

Banke in država pomagajo le lastnikom

V takšnih razmerah lahko zato ključno posežejo le banke in država. Kot vemo, ker to vidimo vsak dan, tako banke kot država večinoma pomagajo le upravam, ki se na delavce lepo rečeno požvižgajo. Delavci od subvencije za plače namreč ne dobijo nič več kot brez njih, s tem si pomaga le uprava, da obdrži svoj standard. Tudi banke bodo najverjetneje odpisale kakšen dolg raznim podjetjem, da bodo lahko njihove uprave še naprej podjetja vodile v propad.

Bo država povišala tudi davke?

Država je tudi že začela s tolčenjem po lastnih uslužbencih, kot vidimo na napovedanem nižanju plač v javnem sektorju. Samo vprašanje časa je, kdaj bo zvišala davke, da bo lahko »pomagala« upravam in osiromašila še tiste delavce, ki zaenkrat še normalno živijo, revne pa dokončno pokopala. Kriminal in pljunek v lastno skledo bi predstavljalo tudi zvišanje davka na dobiček podjetnikov, ki so trenutno edina gonilna sila ali svetla zvezda slovenskega gospodarstva. Nedvomno je treba pomagati večinskemu prebivalstvu, vendar, če bo država zatrla še tiste, ki se trudijo in ustvarjajo dobiček ter, kar je bistveno, še vedno zaposlujejo ljudi, ki bi sicer bili brezposelni, bo sama sebi zadala smrtni udarec.

Trajanje krize

Mnogi pravijo, da ne vedo, kako se bo kriza razpletla, a bodimo odkriti in odločno povejmo, da o razpletu sploh še ne moremo govoriti. Dejstvo pa je, da je vsaka kriza priložnost za nastanek nečesa novega, nečesa dobrega. Vsaka kriza nam daje možnost, da nekaj spremenimo in nekaj ustvarimo ter se izkažemo.

2.3 KAJ NAS UČI ZGODOVINA – GOSPODARSKA KRIZA MED LETOMA 1929 IN 1933

V obdobju recesije obstajajo mnoga pravila, ta pa se lahko tudi spreminjajo, s čimer se rojevajo vedno nove napovedi za prihodnost. Postavljajo se vprašanja, ali se bo recesija končala v bližnji prihodnosti? Bo izboljšanje nastopilo v obliki krivulje V, W ali U?

Nekatera dejstva pa so nam seveda znana iz preteklih podobnih obdobj. Ravno v času, ko bi pričakovali, da se bodo ljudje bolj ubadali sami s seboj, se pokaže večje zanimanje za prostovoljno delo in okoljevarstvo. Finančno nazadovanje stimulira ljudi, da želijo narediti nekaj, kar je prav. Presenetljivo dejstvo je tudi, da je število ločitev v zadnjih časih upadlo. Marsikdo bi pričakoval ravno nasprotno, saj bi lahko negotova finančna prihodnost pripeljala do dodatnih napetosti med pari. V Ameriki opažajo celo 40% upad ločitev.

Gospodarske krize niso nekaj edinstvenega in enkratnega; pojavljale so se ciklično kot konjunktura¹ in depresije; najbolj odmevne so bile 1847, 1873 in 1929. Nekatere so bile bolj izrazite, množične in svetovne, druge šibkejše in lokalnega pomena. Nekatere so spremljale velike in glasno odmevne družbene in politične spremembe (npr. 1848 meščanska revolucija in pomlad narodov, 1929-33 uveljavitev totalitarnih režimov), druge so spremljale zgolj večje ali manjše socialne reforme. V fenomenu gospodarske krize se skrivajo namreč družbene motnje, nezadovoljstvo posameznih družbenih slojev, pogosto tragedije celih rodov. Za te pojave je treba razlikovati njihove psihološke osnove, materialna dejstva, vzroke in posledice. Poglavitni psihični elementi so zaupanje in nezaupanje v obstoječi sistem, sposobnost in nesposobnost vladajoče družbe in posameznikov. Materialni elementi so proizvodnja in njeno izkoriščanje, ponudba in povpraševanje. Ekonomska teorija gospodarskih kriz nam odkriva tehnični mehanizem delovanja posameznih vej gospodarstva in financ, sociološka teorija notranja družbena neskladja, zgodovinska pa izkušnje raziskav številnih preteklih kriz.

Gospodarska kriza med letoma 1929 in 1933 v nadaljevanju (kot primer) je obravnavana z vidika poročil Ljubljanske borze, ki je predstavljala takrat vse gospodarske subjekte v Sloveniji in z vidika poročil javne borze dela, ki je predstavljala socialno politiko. Veljalo je, da v obdobjih gospodarskega vzpona raste ustvarjanje podjetij za proizvodnjo nepotrošnih dobrin, v obdobjih upadanja gospodarskih

---

¹ **konjunktúra** - stanje, položaj v gospodarstvu, ki je ugoden za prodajo.

aktivnosti pa se njihovo število zmanjšuje. Nasprotno pa, da se proizvodnja potrošnih dobrin giblje precej neodvisno od tega razvoja. Število delavcev zaposlenih v industrijah proizvodnih dobrin pa da raste in pada s konjunkturnimi razmerami. Delavske mezde, prihodki podjetnikov in potrošnja industrijskih izdelkov naj bi se gibali s konjunkturo. Kapital naj bi v začetku vsake periode gospodarskega razcveta kazal očitne tendence ustvarjanja prihrankov, med depresijo pa s temi sredstvi moderniziral tehnične naprave in racionaliziral proizvodnjo. Zahteve po kapitalu so največje v višku konjunkturo, takrat naj bi bilo največje pomanjkanje svobodnega kapitala, obresti pa najvišje. Zato naj bi morala podjetja takrat operirati z dragimi kratkoročnimi krediti. To je veljalo v ekonomski teoriji pred veliko svetovno krizo. Ta kriza pa se je razvijala predvsem drugače. Ponudba ni bila usklajena s povpraševanjem. Ponudbe je bilo preveč, potrošniki pa so stradali in živeli v pomanjkanju; poceni denarja je bilo preveč, svobodnega kapitala za oživitve gospodarstva pa premalo, »denar se je shranjeval v nogavice«, gospodarstvo ga ni imelo in hranilnice so imele težave z izplačevanjem vlog; dolgoročni krediti so ubežali in med krizo so jih morali nadomeščati dražji kratkoročni. Obrestna mera za ta kapital se je v letih krize zvišala za več kot 50%. Brezposelnost po končani krizi ni bila odpravljena in tudi mezde se niso zvišale, kvalifikacijska struktura brezposelnih je bila višja kot zaposlenih; delež ženske delovne sile se je povečal samo zato, ker je bila ta cenejša. Gospodarska kriza ni rešila strukturnih neskladij v kmetijstvu. Slovensko podeželje je bilo še naprej prenaseljeno, gospodarjenje pa ekstenzivno², čim manjša je bila kmetijska posest, tem nižji so bili hektarski donosi na njej. Kmetije so bile močno zadolžene in ta dolg se je že po prvih letih krize podvojil in leta 1932 znašal 1,2 milijarde dinarjev, dve tretjini kmečkih dolgov so imeli mali kmetje z manj kot 1ha zemlje. Ti kmetje niso pridelali dovolj niti za lastno prehrano. Večina ljudi je med krizo tolkla revščino, medtem ko je bilo vsega blaga in hrane preveč, ker se ni moglo nič prodati; tudi denarja je bilo preveč, samo v obtoku ga ni bilo.

Težko je bilo predvideti razplet krize . V največji možni meri so se uveljavljale načela avtarkičnosti³ na ekonomskem področju in načela avtoritativnosti na političnem področju. Ne delo in ne kapital nista bila več neodvisna, državna in politična avtoriteta (moč) je obvladovala oba: usmerjala je kapital in urejala delovna mesta - ceno dela. Padanje cen naj bi zaustavili z devalvacijo, preveliko inflacijo pa s sproščanjem zlatih rezerv. Brezposelnost so skušali omiliti z javnimi deli; zniževanje življenjskega standarda z višjimi nominalnimi mezdami, padanje realnih mezd pa z maksimiranjem cen življenjskih potrebščin. Gospodarstvo je postalo odvisno od državnih intervencij.

---

² **Ekstenzivnost** - težnja po razširjanju, večanju ne glede na izkoriščenost ali kvaliteto.

³ **Avtarkičnost** – načelo narodnega, državnega gospodarstva, ki hoče zadovoljiti svoje potrebe samo, neodvisno od uvoza.

Ljubljanska borza je v letnem poročilu ugotavljala, da leto 1929 pomeni za svetovno gospodarstvo leto presenečenj, gospodarski dogodki, da se vrste z bliskovito naglico, vendar pa, da ti svetovni dogodki ne pomenijo neposrednega merila za naše gospodarske razmere, vendarle, bi bila velika napaka, če bi jih prezrli. Njihov vpliv, da se razteza tudi na razvoj našega gospodarstva, čeprav še v majhni meri. Sicer, da je bilo leto gospodarsko uspešno. Po dveletni pasivnosti je bila dosežena aktivna trgovinska bilanca. Splošna depresija leta 1930 je izzvala krizo zaupanja, kar je imelo za posledico beg papirjev. Vrednost dinarja je bila stabilna, obtok denarja se je zmanjšal za 8%. Na denarnem trgu pa so bili tudi presežki in v prvi polovici leta 1930 je Narodna banka kreditom znižala obrestno mero, čemur so sledili tudi ostali denarni zavodi, da bi s tem spodbudili razvoj posameznih gospodarskih panog. To pa se ni zgodilo, ker da je bila svetovna depresija že premočna. Tečaji vrednostnih papirjev so gospodarstvu ustvarile psihozo bojazni. »Svetovno gospodarstvo je utrpelo ogromne izgube; ocenili so, da za eno in polletno vrednost bruto produkta. Za nas je bil uvod v gospodarsko krizo padec dunajskega Kredit Instalta. Naše gospodarstvo je v začetku leta 1931 kazalo odpornost proti vplivom svetovne krize. Denarni trg je bil do maja še normalen; 28. junija 1931 je stopila v veljavo polna konvertibilnost dinarja in sprostitev deviznega prometa, čemur so gospodarski krogi nasprotovali. Dviganje vlog se je začelo septembra, čemur so sledile omejitve izplačil in panika. Oktobra je bil omejen devizni promet. Leta 1932 se je slika gospodarskega razvoja izostrila tako, da je bilo povsem jasno – svetovna gospodarska kriza se je poostrila. Dviganje vlog se je nadaljevalo, bančna kriza se je povečala po zakonu o zaščiti kmetov. Obseg denarnega poslovanja se je zmanjšal na minimum. Celoten borzni promet se je v letih 1930 do 1932 zmanjšal za 5,7 krat; naložb praktično ni bilo več nobenih. Zaradi omejitev deviznega poslovanja je začelo primanjkovati deviznega blaga. Svobodno mednarodno trgovino je zamenjalo klirinško poslovanje. Januarja 1932 je bil uveden kliring⁴ za blagovni promet z Avstrijo, maja s Švico, junija s Češkoslovaško, septembra z Grčijo in novembra z Nemčijo; te države so predstavljale 75 % vse zunanje trgovine. Tečaj dinarja se je zmanjšal za 23 %, oktobra celo za 26 %. Leto 1933 je bilo leto depresije in splošnega nezaupanja, kar se je odražalo na kapitalnem trgu z neinvestiranjem tako pri privatnikih kot pri denarnih zavodih: denar je obtičal v nogavicah, v gospodarstvu ga je pa primanjkovalo. Narodna banka je vodila dosledno deflacijsko politiko in omejevanje kreditov.

Brezposelnost je bila pri nas največja, ko se je gospodarska kriza že umirjala. Šele v obdobju nove gospodarske konjunktore v letih pred drugo svetovno vojno je število

---

⁴ **kliring** - obračunavanje zunanjetrgovinskih terjatev in obveznosti med dvema državama v valuti, določeni s sporazumom.

zaposlenih delavcev doseglo stanje pred krizo. Leta 1930 je bilo v Sloveniji število zaposlenih najvišje, leta 1933 pa najnižje; vsak peti delavec je izgubil zaposlitev. Število brezposelnih, ki so iskali zaposlitev prek javne borze dela je bilo še enkrat večje in to število je naraščalo vse do srede leta 1935.

Brezposelne podpore so prejeli 4 do 6 tednov samo tisti brezposelni, ki so bili prej zavarovani. Te podpore so znašale eno tretjino mezde. Izredne podpore brezposelnih so izplačevali tudi iz javnih sredstev. Te podpore so bile minimalne in namenjene predvsem prehrani revežev v delavskih in javnih kuhinjah, tudi sredstva za javno delo so bila minimalna.

Realne mezde zaposlenih so bile najvišje leta 1931, najnižje pa leta 1934. Eksistenčni minimum za delavca posameznika, ki ga je izračunala Delavska zbornica je lahko pokrivala 23 % delavcev, 54% delavcev teh stroškov ni zmoglo in je živelo v revščini; le 23% delavcev je imelo višje zaslužke. Eksistenčnega minimuma za štiričlansko družino pa delavci v Sloveniji s svojimi zaslužki niso mogli zadovoljivo pokrivati. Prikrajševati so si morali pri hrani, obleki in niso imele zadovoljivega stanovanja.

3 OSREDNJI DEL

V osrednjem delu raziskovalne naloge predstavljam tisti del raziskovanja, ki nalogi daje verjetno največjo težo. Gre za analizo odgovorov na vprašanja iz anketnega vprašalnika, ki sem ga razdelila med učenci in odraslimi v naši mestni četrti. Slednji so bili predvsem starši naših učencev 2. in 3. triade, nekaj pa tudi mojih bližnjih in daljnih sosedov. Z vprašalniki sem želela preveriti predvsem na začetku naloge predstavljene hipoteze.

V okviru naloge sem izvedla tudi dva intervjuja. Žal se mi je prvi na Centru za socialno delo v Celju povsem ponesrečil. Dobila sem namreč zelo pomanjkljive odgovore brez zelenih statističnih podatkov o tem, kako je z novimi prosilci socialne pomoči in stanjem tistih, ki pomoč že prejemajo. Drugi intervju s prof. dr. Franjom Štiblarjem navajam v podpoglavju 3.4.

Prav tako sem v tem delu povzela skupne ugotovitve obeh raziskav med učenci in odraslimi ter ugotovitve opravljenega intervjuja.

3.1 TEŽAVE V PROCESU RAZISKOVANJA

Že prej sem omenila težave in »neuporabnost« intervjuja na Centru za socialno delo Celje. A brez težav ni šlo niti pri drugem intervjuju s prof. Štiblarjem. Kljub temu da sem pri intervjuju uporabljala diktafon, sem kasneje pri zapisovanju njegovih odgovorov naletela na nejasnosti, ki so verjetno posledica mojega nezadostnega poznavanja globalizacijskih vplivov in s tem nastanka ter posledic gospodarskih kriz. Zato sem porabila ogromno energije, da sem njegove stavke lahko spravila v obliko, ki bo razumljiva – recimo temu – vsakemu.

Tudi med anketiranjem sem naletela na nekaj težav. Prva težava je bila neresnost nekaterih učencev pri izpolnjevanju ankete. Ker so bile le-te anonimne, je nadzor nad pravilno oz. korektno izpolnjenim vprašalnikom praktično nemogoče vršiti. Nekoliko je na resnost vendarle verjetno vplivalo navajanje posameznikovega razreda v glavi ankete in opisni odgovori, kjer je možno prepoznati pisavo. Nekaj je bilo tudi nerazumevanja pri posameznih vprašanjih, kar sem z dodatno razlago v glavnem tudi odpravila.

Tudi »izplen« pri odraslih bi lahko bil malo večji v smislu več pridobljenih izpolnjenih vprašalnikov. Na slednje je verjetno prav tako vplivala neresnost učencev, ki naj bi vprašalnike doma predali svojim staršem in jih o namenu naloge tudi informirali.

Kljub naštetim težavam menim, da sem dobila reprezentativen vzorec, ki odraža mnenje večine o raziskovanem problemu.

3.2 OPIS RAZISKOVALNIH REZULTATOV

V tem podpoglavju navajam rezultate omenjenih anket. Statistično so prikazani in interpretirani rezultati oz. odgovori naših učencev ter odraslih na vprašanja iz anketnih vprašalnikov, ki ju najdete v prilogi naloge. Prvi anketni vprašalnik vsebuje 11 vprašanj, na katera so učenci odgovarjali anonimno. Za vsako vprašanje posebej je tabelarično in grafično prikazana statistika odgovorov, predstavljena hipoteza za posamezno vprašanje in podana interpretacija rezultatov. Na koncu vsakega vprašanja svoje hipoteze bodisi potrdim bodisi ovržem. Enako velja tudi za 10 vprašanj za odrasle.

Tako sem anketirala skupno 121 učencev in učenk, od tega 40 sedmošolcev, 39 osmošolcev in 42 devetošolcev, in 78 odraslih prebivalcev moje mestne četrti.

Zaradi težavic, omenjenih v prejšnjem podpoglavju, je pri nekaterih odgovorih (statistiki) prihajalo do odstopanja od pričakovanega števila odgovorov, vendar je ta delež za končni rezultat ankete zanemarljiv.

3.3 PREDSTAVITEV REZULTATOV ANKETNEGA VPRAŠALNIKA ZA UČENCE

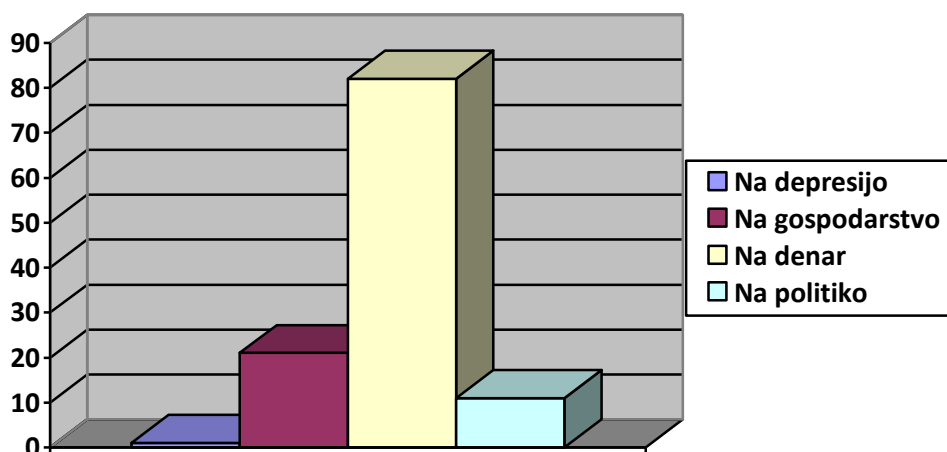
1. Na kaj najprej pomisliš ob besedi *recesija*?

Možni odgovori	Št. učencev
Na depresijo	1
Na gospodarstvo	21
Na denar	82
Na politiko	11

Drugo: na nič (1), na krizo (1);

Neveljavnih odgovorov: 4;

Tabela št. 1 prikazuje, na kaj učenci najprej pomislijo ob besedi recesija.

Graf št. 1 prikazuje, na kaj učenci najprej pomislijo ob besedi recesija.

Predvidevala sem, da učenci tretje triade ob besedi recesija najprej pomislijo na gospodarstvo.

REZULTATI

Iz tabele in grafa št. 1 je razvidno, da učenci ob besedi recesija v večini najprej pomislijo na denar. Še največ je takih v 9. razredu. Največ učencev, ki ob besedi recesija pomislijo na gospodarstvo, pa je iz sedmega razreda. Učenci torej niso potrdili mojih predvidevanj.

Hipotezo sem ovrgla.

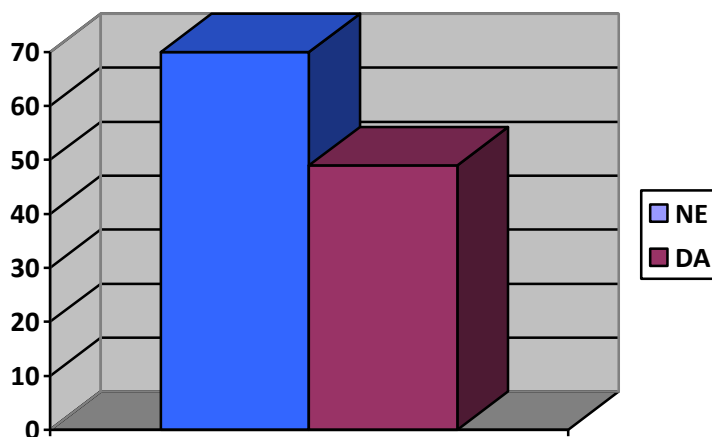
2. Si kje morebiti prebral kakšen članek na temo recesija?

Možni odgovori	Št. učencev
NE	70
DA	49

Viri informacij o izbrani temi: internet (8), televizija (12), časopis (24), revija (5);

Neveljavnih odgovorov: 2;

Tabela št. 2 in spodnji opis prikazujeta, če in kje so prebrali kakšen članek na temo recesija.

Graf št. 2 prikazuje, koliko učencev je prebralo kakšen članek o recesiji.

Moje mnenje je bilo, da največ učencev ni prebralo članka o recesiji. Učenci, ki pa so na dano vprašanje odgovorili z »da«, so članke prebrali večinoma na internetu.

REZULTATI

Kot je razvidno iz tabele in grafa št. 2, večina učencev res ni prebrala člankov na temo recesija. Če pa so ga, je bilo to večinoma v časopisu. Učenci niso v celoti potrdili moja predvidevanja.

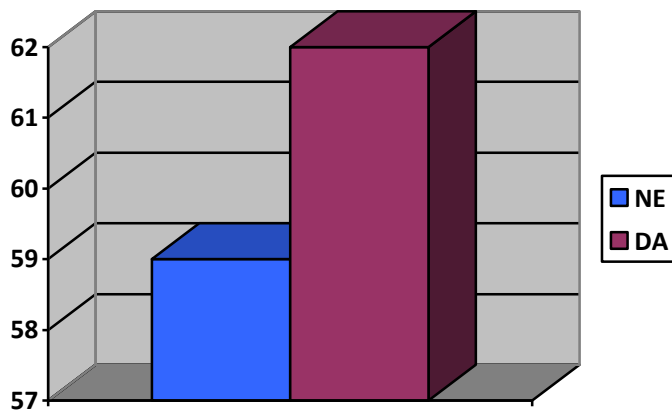
Hipotezo sem delno potrdila.

3. Ali se doma kdaj pogovarjate na to temo, ali starši uporabljajo to besedo?

Možni odgovori	Št. učencev
NE	59
DA	62

Neveljavnih odgovorov: 0;

Tabela št. 3 prikazuje, ali se učenci s starši pogovarjajo na temo recesija.

Graf št. 3 prikazuje, ali se učenci s starši pogovarjajo na temo recesija.

Predvidevala sem, da se učenci tretje triade pogovarjajo s starši na temo recesija ali pa da vsaj starši to besedo doma uporabljajo.

REZULTATI

Večina učencev se s svojimi starši res pogovarja na temo recesija. Učenci so na podano vprašanje potrdili moja predvidevanja.

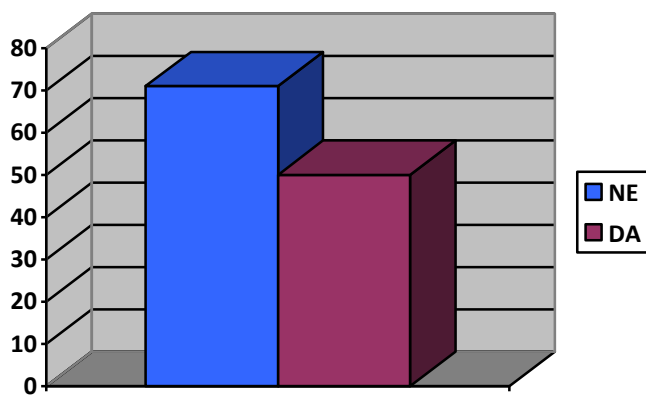
Hipotezo sem tako potrdila.

4. Ali se s sošolci kdaj pogovarjate o tem, ali uporabljate to besedo?

Možni odgovori	Št. učencev
NE	71
DA	50

Neveljavnih odgovorov: 0;

Tabela št. 4 prikazuje, ali se učenci s sošolci pogovarjajo na temo recesija oziroma uporabljajo to besedo.

Graf št. 4 prikazuje, ali se učenci s sošolci pogovarjajo na temo recesija oziroma uporabljajo to besedo.

Predvidevala sem, da se učenci s svojimi sošolci ne pogovarjajo na temo recesija oziroma ne uporabljajo besede recesija.

REZULTATI

Kot je razvidno iz tabele in grafa št. 4, se učenci s svojimi sošolci v večini primerov ne pogovarjajo na temo recesija oziroma ne uporabljajo besede recesija. Sicer je največ učencev, ki se s sošolci pogovarjajo na to temo, iz devetega razreda.

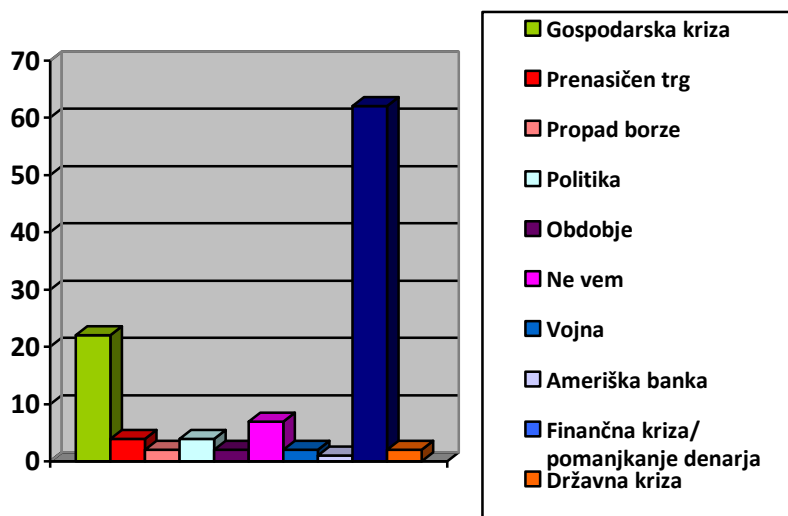
Hipotezo sem zato potrdila.

5. Kaj je torej (na kratko) po tvojem recesija, kaj jo povzroči?

Možni odgovori	Št. učencev
Gospodarska kriza	22
Prenasičen trg	4
Propad borze	2
Politika	4
Obdobje	2
Ne vem	7
Vojna	2
Ameriška banka	1
Finančna kriza/pomanjkanje denarja	62
Državna kriza	2

Kaj jo povzroči? Najpogostejši odgovori: pomanjkanje denarja, politika, propad gospodarstva, primanjkovanje služb, v glavnem pa na to vprašanje niso odgovorili. Neveljavnih odgovorov: 12;

Tabela št. 5 in odgovori pod njo prikazujejo, kaj je za učence recesija in kaj jo povzroči.

Graf št. 5 prikazuje, kaj učencem predstavlja pojem recesija.

Predvidevala sem, da bo večina učencev pojem recesija enačilo z gospodarsko krizo.

REZULTATI

Rezultati so pokazali, da za večino učencev recesija pomeni finančno krizo, povzroči pa jo pomanjkanje denarja. Ugotovila sem tudi, da je večina učencev, ki menijo, da je recesija gospodarska kriza, sedmošolcev.

Hipotezo sem ovrgla.

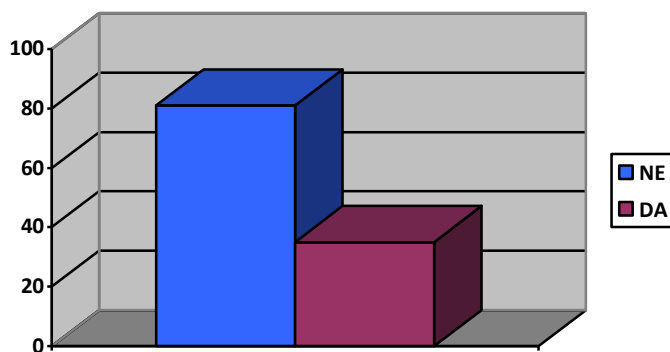
6. Ali misliš, da recesija prinaša tudi kakšno pozitivno posledico?

Možni odgovori	Št. učencev
NE	81
DA	35

Katero? Odgovori: varčevanje (18), gospodarstvo bo močnejše (6), optimizem (3), znižanje cen (5), shujšamo (3);

Neveljavnih odgovorov: 5;

Tabela št. 6 prikazuje mnenja učencev na vprašanje »Ali ima recesija kakšno pozitivno posledico?«.

Graf št. 6 prikazuje mnenja učencev na vprašanje »Ali ima recesija kakšno pozitivno posledico?«.

Postavila sem hipotezo, da učenci višjih razredov ne mislijo, da recesija prinaša tudi kakšno pozitivno posledico. Če pa mislijo, da pozitivne spremembe so, pa je to v večini manjše zapravljanje denarja.

REZULTATI

Moja predvidevanja so anketiranci prepričljivo potrdili, saj jih je večina obkrožila, da recesija nima pozitivnih posledic. Nekaj manj kot 50 % tistih, ki pa so odgovorili z »da«, pa je kot pozitivno posledico navedlo »varčevanje«.

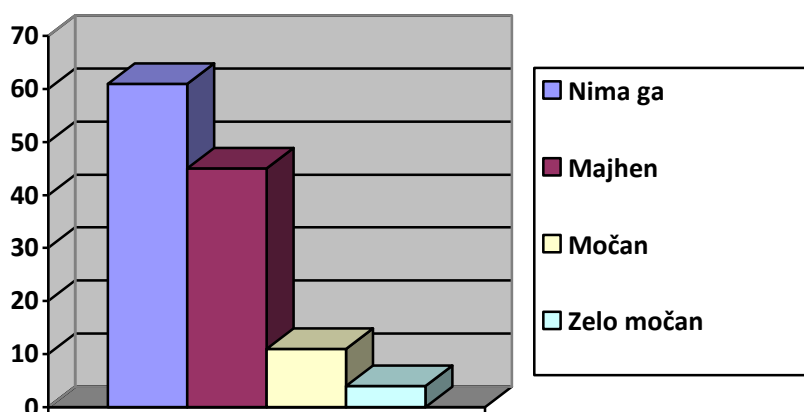
Hipotezo sem potrdila.

7. Kakšen vpliv ima nate recesija?

Možni odgovori	Št. učencev
Nima ga	61
Majhen	45
Močan	11
Zelo močan	4

Neveljavnih odgovorov: 0;

Tabela št. 7 prikazuje, kakšen vpliv ima na učence višjih razredov recesija.

Graf št. 7 prikazuje, kakšen vpliv ima na učence višjih razredov recesija.

Bila sem mnenja, da učenci višjih razredov čutijo močan vpliv recesije.

REZULTATI

Rezultati so pokazali, da na polovico učencev recesija nima vpliva. Največ teh učencev je bilo iz sedmih razredov. Na veliko učencev, to je približno tretjina vseh učencev, pa ima recesija majhen vpliv. Največ teh učencev je iz devetih razredov.

Hipotezo sem ovrgla.

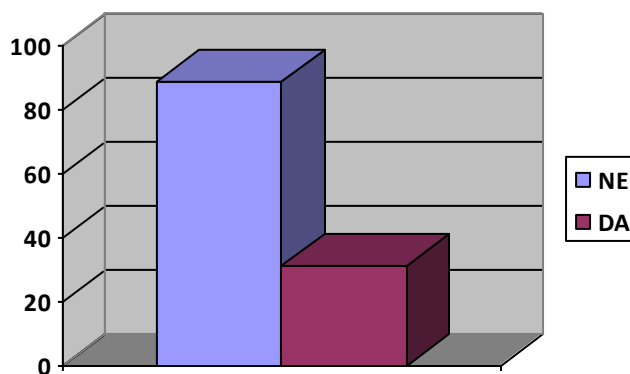

8. Ali imaš občutek, da od lanskega poletja zapravljaš manj denarja oz. imaš manjšo žepnino?

Možni odgovori	Št. učencev
NE	89
DA	31

Neveljavnih odgovorov: 1;

Tabela št. 8 prikazuje, ali učenci od lanskega poletja zapravljajo manj denarja oz. imajo manjšo žepnino.

Graf št. 8 prikazuje, ali učenci od lanskega poletja zapravljajo manj denarja oz. imajo manjšo žepnino.

Predvidevala sem, da imajo učenci občutek, da od lanskega poletja zapravljajo manj denarja oz. imajo manjšo žepnino.

REZULTATI

Rezultati so bili presenetljivi, saj se je izkazalo, da je 74% učencev odgovorilo z »ne«, kar pomeni, da od zadnjega poletja ne zapravljajo manj denarja ali nimajo manjše žepnine.

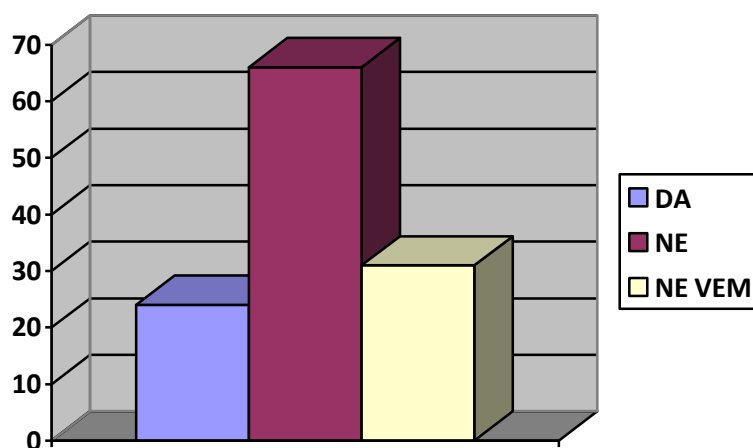
Hipoteze tako nisem potrdila.

9. Ali imaš občutek, da si tvoja družina zadnje čase manj privošči?

Možni odgovori	Št. učencev
DA	24
NE	66
NE VEM	31

Neveljavnih odgovorov: 0;

Tabela št. 9 prikazuje, ali učenci opažajo, da si njihova družina zadnje čase manj privošči.

Graf št. 9 prikazuje, ali učenci opažajo, da si njihova družina zadnje čase manj privošči.

Postavila sem hipotezo, da imajo učenci občutek, da si njihova družina zadnje čase manj privošči.

REZULTATI

Čeprav osebno mislim, da recesija vpliva na kvaliteto življenja (to vključuje tudi dejstvo, da si ljudje manj privoščijo) in sem pričakovala več odgovorov z »da«, me rezultati niso močno presenetili, ker menim, da večina učencev ni dovolj pozorna na zmanjšanje nakupov v družini, drugačno razpolaganje z denarjem ipd. 55% učencev torej meni, da si njihova družina zadnje čase ne privošči manj.

Hipoteze nisem potrdila.

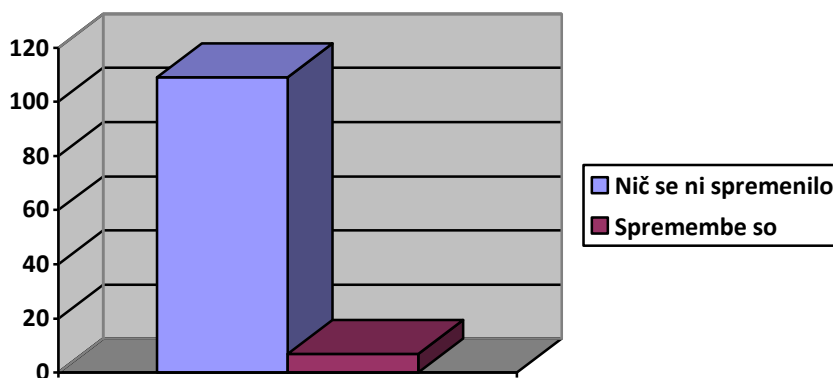
10. Ali si zaradi krize finančno ali kako drugače prizadet, ali pa se je kvaliteta tvojega življenja celo izboljšala?

Možni odgovori	Št. učencev
Nič se ni spremenilo	109
Spremembe so	7

Opisane spremembe: imam manj denarja (1), imam veliko več denarja (2), ne dobivam več žepnine (1), dobivam manjšo žepnino (1), manj si lahko kupim (2);

Neveljavnih odgovorov: 5;

Tabela št. 10 prikazuje spremembe v načinu življenja pri učencih zaradi recesije.

Graf št. 10 prikazuje, ali se je učencem zaradi recesije v življenju kaj spremenilo.

Moje mnenje je bilo, da spremembe pri učencih so, najpogostejša pa je pomanjkanje denarnih sredstev.

REZULTATI

Rezultati so bili presenetljivi, saj 90 % učencev meni, da se zaradi krize ni nič spremenilo. Takšni odgovori so me presenetili, saj je kar nekaj učencev pri prejšnjih treh vprašanjih odgovorilo, da ima recesija na njih majhen vpliv, da od lanskega leta zapravlja manj denarja in imajo občutek, da si njihova družina zadnje čase manj privošči.

Hipoteze tako nisem potrdila.

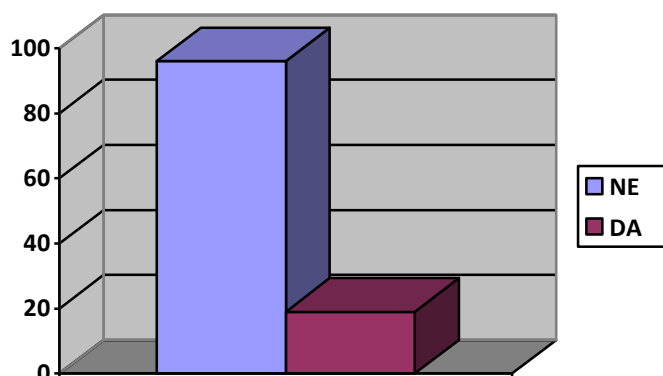
11. Ali meniš, da bi moral o recesiji več vedeti, poznati vzroke in dejavnike, ki vplivajo na njen nastanek?

Možni odgovori	Št. učencev
NE	96
DA	19

(DA) Zakaj? Odgovori: da bi začeli varčevati (3), da bi se lažje znašli v njej (6), ker je to aktualna tema (1), zaradi splošne razgledanosti (3), zaradi neodkritosti politike (3), ne vem (3);

Neveljavnih odgovorov: 6;

Tabela št. 11 prikazuje mnenja učencev o pomenu poznavanja in vzrokih nastanka recesije.

Tabela št. 11 prikazuje mnenja učencev o pomenu poznavanja in vzrokih nastanka recesije.

Trdim, da so učenci mnenja, da bi morali o recesiji vedeti več, poznati vzroke in dejavnike, ki vplivajo na njen nastanek, ker bi na splošno lažje obravnavali in hitreje preživeli recesijo.

REZULTATI

Rezultati kažejo, da veliko več učencev meni, da o recesiji ni treba vedeti več, poznati vzroke in dejavnike, ki vplivajo na njen nastanek.

Hipotezo sem tako ovrgla.

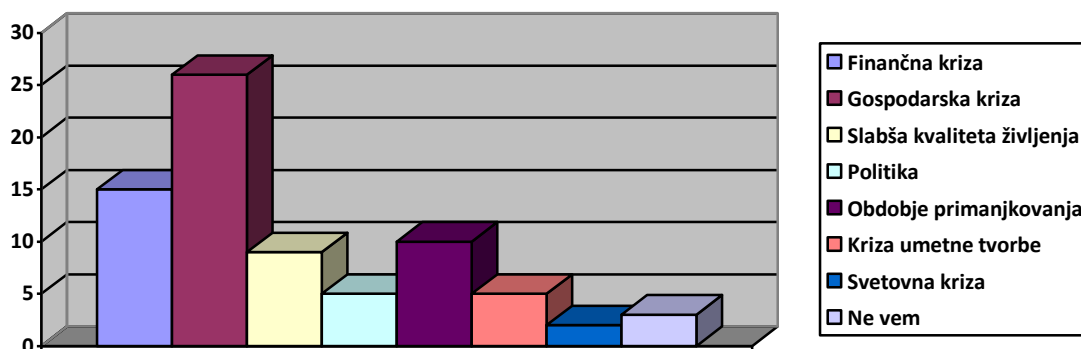
3.4 PREDSTAVITEV REZULTATOV ANKETNEGA VPRAŠALNIKA ZA ODRASLE

1. Kaj je po vašem mnenju recesija, kaj jo povzroči (na kratko)?

Možni odgovori	Št. odraslih
Finančna kriza	15
Gospodarska kriza	26
Slabša kvaliteta življenja	9
Politika	5
Obdobje primanjkovanja	10
Kriza umetne tvorbe	5
Svetovna kriza	2
Ne vem	3

Neveljavnih odgovorov: 3;

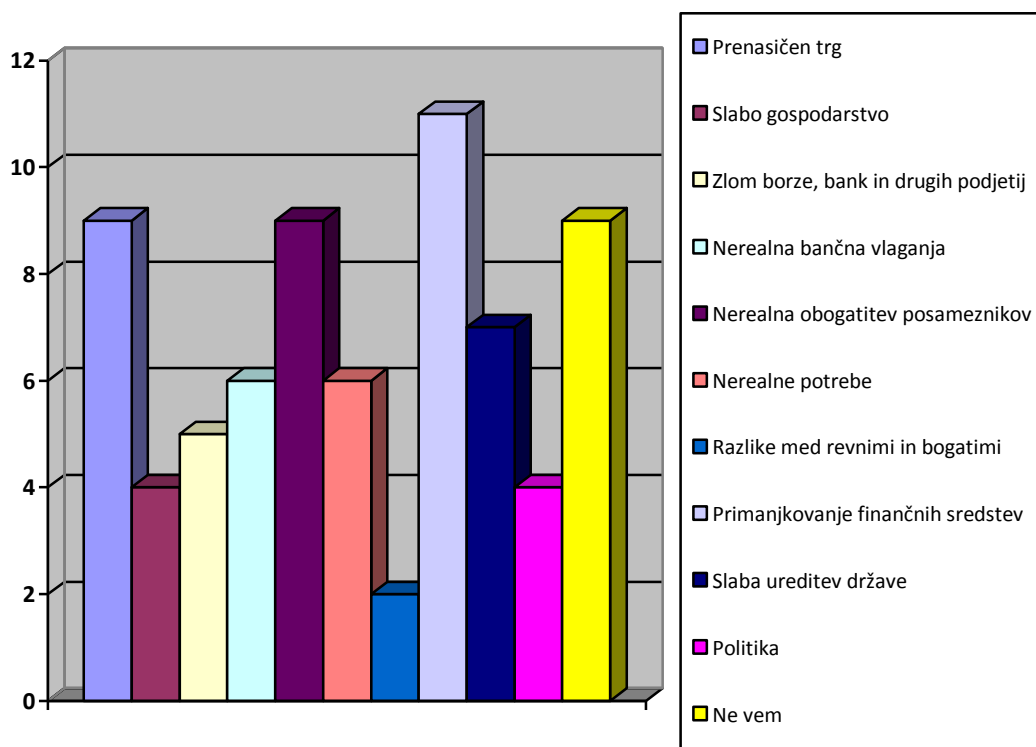
Tabela št. 1.1 prikazuje, s čim odrasli enačijo pojem recesija.

Graf št. 1.1 prikazuje, s čim odrasli enačijo pojem recesija.

Možni odgovori	Št. odraslih
Prenasičen trg	9
Slabo gospodarstvo	4
Zlom borze, bank in drugih podjetij	5
Nerealna bančna vlaganja	6
Nerealna obogatitev posameznikov	9
Nerealne potrebe	6
Razlike med revnimi in bogatimi	2
Primanjkovanje finančnih sredstev	11
Slaba ureditev države	7
Politika	4
Ne vem	9

Tabela št. 1.2 prikazuje mnenja odraslih, kaj po njihovem povzroča recesijo.

Graf št. 1.2 prikazuje mnenja odraslih, kaj po njihovem povzročila recesijo.

Menim, da je za odrasle recesija gospodarska kriza, povzročil pa jo je prenasičen trg.

REZULTATI

Čeprav nisem posebej poudarila, so odrasli navedli več vzrokov za nastanek recesije. Te vzroke sem vse omenila v tabeli št. 1.2 pod možnimi odgovori. Za večino odraslih je recesija gospodarska kriza. Veliko odraslih je tudi mnenja, da je recesija finančna kriza. Menijo tudi, da jo je povzročilo pomanjkanje finančnih sredstev in prenasičen trg. Veliko odgovorov pa je bilo, da je recesija posledica bogatenja posameznikov in s tem pomanjkanje denarja za vse ostalo.

Hipotezo sem tako delno potrdila

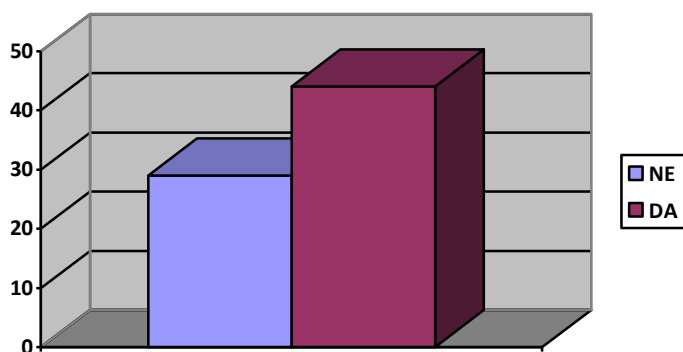
2. Ali spremljate preko medijev posledice recesije in predvidevanja strokovnjakov?

Možni odgovori	Št. odraslih
NE	29
DA	44

DA, kje? Odgovori: televizija (14), časopis (21), v službi (7), pogovor med prijatelji (2);

Neveljavnih odgovorov: 5;

Tabela št. 2 prikazuje, kako in kje odrasli spremljajo posledice recesije in predvidevanja strokovnjakov.

Graf št. 2 prikazuje, kako in kje odrasli spremljajo posledice recesije in predvidevanja strokovnjakov.

Predvidevala sem, da odrasli spremljajo preko medijev posledice recesije in predvidevanja strokovnjakov, najpogostejši mediji pa so časopisi.

REZULTATI

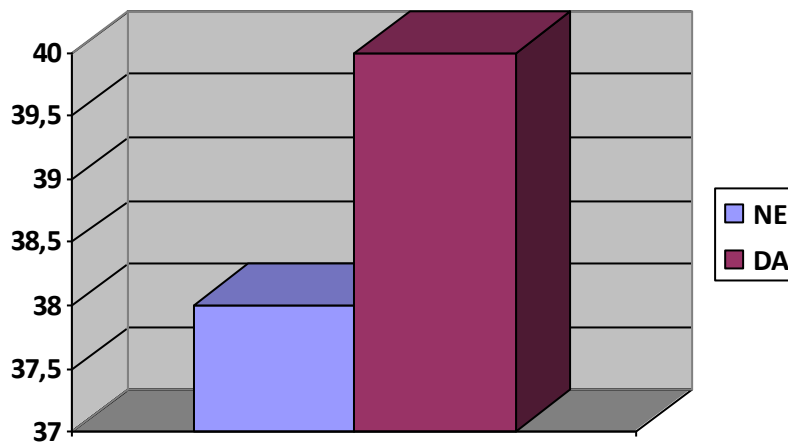
Rezultati so pokazali, da je 56 % odraslih odgovorilo, da spremlja preko medijev posledice recesije in predvidevanja strokovnjakov. Najpogostejši medij je bil, v 27 % vseh odgovorov, časopis. Rezultati so me presenetili, saj nihče od odraslih ni kot medij omenil internet. Odrasli so prepričljivo potrdili moja predvidevanja.

Hipotezo sem potrdila.

3. Ali se doma s svojimi otroki kdaj pogovarjate o tem?

Možni odgovori	Št. odraslih
NE	38
DA	40

Tabela št. 3 prikazuje, koliko odraslih se s svojimi otroki doma pogovarjajo o recesiji

Graf št. 3 prikazuje, koliko odraslih se s svojimi otroki doma pogovarjajo o recesiji

Postavila sem hipotezo, da se odrasli pogovarjajo s svojimi otroki o recesiji.

REZULTATI

Približno 51 % anketirancev je odgovorilo z »da« in 49 % z »ne«.

Hipotezo sem vseeno potrdila.

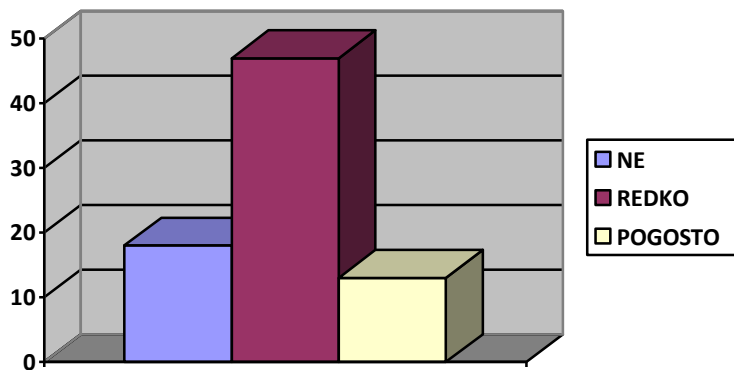

4. Ali sicer veliko uporabljate besedo "recesija"?

Možni odgovori	Št. odraslih
NE	18
REDKO	47
POGOSTO	13

Neveljavnih odgovorov: 0;

Tabela št. 4 prikazuje, kako pogosto odrasli uporabljajo besedo recesija.

Graf št. 4 prikazuje, kako pogosto odrasli uporabljajo besedo recesija.

Bila sem mnenja, da odrasli pogosto uporabljajo besedo recesija.

REZULTATI

Rezultati so pokazali, da je več kot polovica odraslih odgovorila, da redko uporabljajo besedo recesija. Četrtnina odraslih je odgovorila, da besede sploh ne uporablja. Ostala, komaj šestina odraslih, pa je odgovorila, da pogosto uporablja besedo recesija.

Hipotezo sem tako ovrgla.

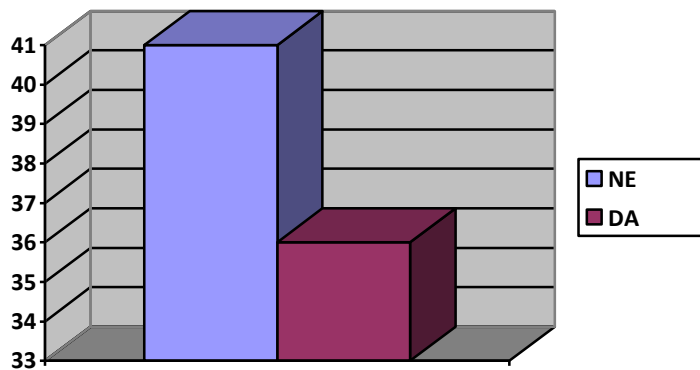
5. Ali menite, da recesija prinaša tudi kakšno pozitivno spremembo?

Možni odgovori	Št. odraslih
NE	41
DA	36

DA, katero? Odgovori: varčevanje - finančno, varčevanje z energijo ... (20), cenjenje vrednot (5), prečiščenje trga (10), realni pogled na stvari (1);

Neveljavnih odgovorov: 1;

Tabela št. 5 prikazuje, ali odrasli menijo, da recesija prinaša kakšno pozitivno posledico

Graf št. 5 prikazuje, ali odrasli menijo, da recesija prinaša kakšno pozitivno posledico

Predvidevala sem, da odrasli menijo, da recesija ne prinaša kakšno pozitivno posledico. Če pa mislijo, da pozitivne spremembe so, se te odražajo predvsem v cenjenju osebnih vrednot in narave.

REZULTATI

Kot je razvidno iz tabele in grafa št. 5, odrasli res menijo, da recesija ne prinaša pozitivnih sprememb, saj jih je 54 % odgovorilo z »NE«. Med tistimi, ki so odgovorili »DA«, pa jih največ vidi pozitivne posledice v finančno varčevanje in varčevanju z energijo.

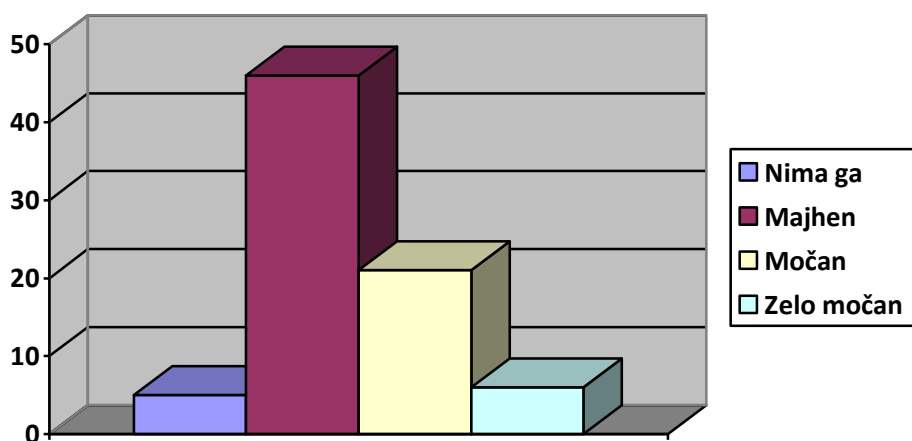
Hipotezo sem potrdila.

6. Kakšen vpliv ima na vašo družino recesija?

Možni odgovori	Št. odraslih
Nima ga	5
Majhen	46
Močan	21
Zelo močan	6

Neveljavnih odgovorov: 0;

Tabela št. 6 prikazuje, kakšen vpliv ima recesija na anketirančevo družino.

Graf št. 6 prikazuje, kakšen vpliv ima recesija na anketirančevo družino.

Menim, da ima recesija na anketirančevo družino močan vpliv.

REZULTATI

Rezultati so pokazali, da 59 % odraslih meni, da ima recesija na njihovo družino majhen vpliv. 27 % odraslih meni, da ima recesija na njihovo družino močan vpliv. Komaj 8 % odraslih meni, da ima recesija na njihovo družino zelo močan vpliv. Odrasli niso potrdili mojega mnenja.

Hipoteze nisem potrdila.

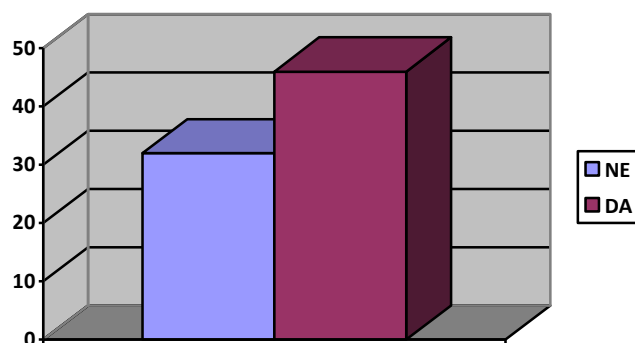
7. Ali se zaradi recesije "finančno" drugače obnašate (npr. več varčujete za morebitne težke čase, več vlagate, si več privoščite...)

Možni odgovori	Št. odraslih
NE	32
DA	46

DA, kako? Odgovori: manj kupujemo (18), kupujemo bolj preudarno (19), kupujemo samo potrebna živila (8), več si privoščimo (1);

Neveljavnih odgovorov: 0;

Tabela št. 7 prikazuje, ali se odrasli v času recesije »finančno« drugače obnašajo.

Graf št. 7 prikazuje, ali se odrasli v času recesije »finančno« drugače obnašajo.

Postavila sem hipotezo, da se odrasli v času recesije drugače obnašajo, predvsem manj kupujejo.

REZULTATI

Kot je razvidno iz tabele in grafa št. 7, je 41 % odraslih odgovorilo z »NE«, 59 % odraslih pa z »DA«. Od slednjih jih večina manj kupuje oziroma kupuje bolj preudarno.

Hipotezo sem potrdila.

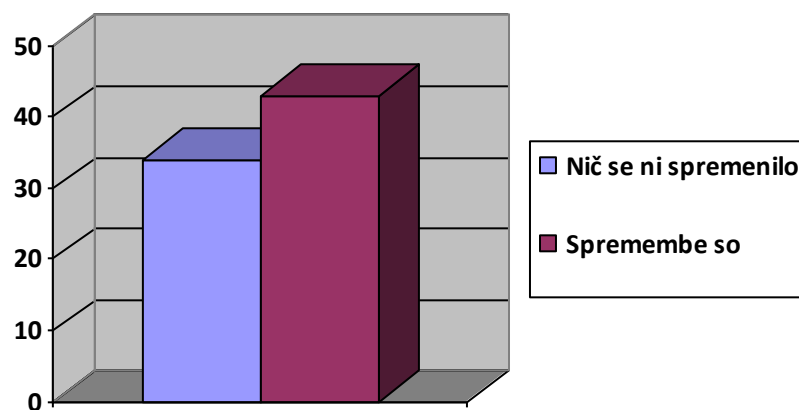
8. Ali ste zaradi krize finančno ali kako drugače prizadeti oz. ali se je kvaliteta vašega življenja zaradi krize spremenila?

Možni odgovori	Št. odraslih
Nič se ni spremenilo	34
Spremembe so	43

Opisane spremembe: manj nakupujemo (19), manjši dohodki (11), večja napetost in obremenitev na delovnem mestu (5), več ostajamo doma oziroma se odrekamo daljšim izletom (6), primanjkuje nam vsakodnevnih potrebnih stvari (2);

Neveljavnih odgovorov: 1;

Tabela št. 8 in opis sprememb pod njo prikazujeta, če so in kako so odrasli v času recesije prizadeti.

Graf št. 8 prikazuje, če so odrasli v času recesije kako prizadeti.

Bila sem mnenja, da odrasli čutijo spremembe, predvsem da manj nakupujejo.

REZULTATI

Glede na to, da je vprašanje podobno prejšnjemu, so tudi rezultati podobni. Ti so pokazali, da v 55 % pri odraslih te spremembe obstajajo, in sicer se najbolj kažejo v manjšem nakupovanju.

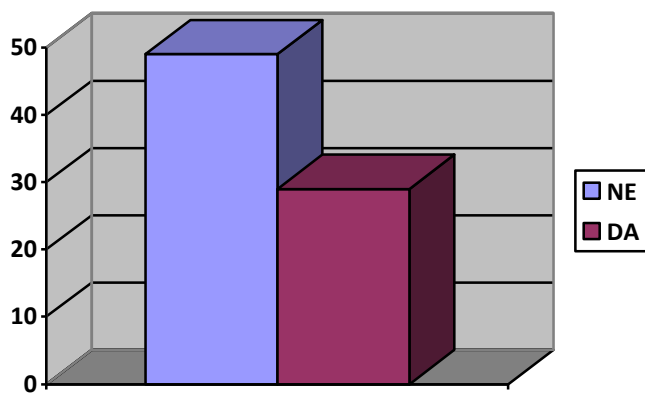
Hipotezo sem potrdila.

9. Ali menite, da ljudje o nastali krizi premalo vedo?

Možni odgovori	Št. odraslih
NE	49
DA	29

Neveljavnih odgovorov: 0;

Tabela št. 9 prikazuje, koliko odraslih meni, da ljudje o nastali krizi vedo premalo.

Graf št. 9 prikazuje, koliko odraslih meni, da ljudje o nastali krizi vedo premalo.

Predvidevala sem, da ljudje o nastali krizi vedo premalo.

REZULTATI

Kljub večini negativnih odgovorov (63 %) sem vseeno mnenja, da se večina ljudi ne zaveda pomena znanja in menim, da znanja ni nikoli dovolj.

Hipotezo sem ovrgla.

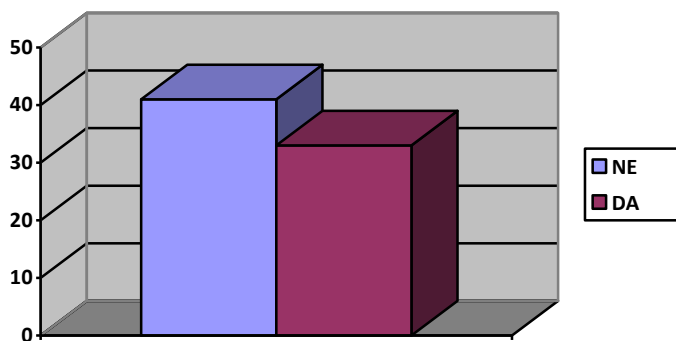
10. Ali menite, da bi morali ljudje o recesiji vedeti več, poznati vzroke in dejavnike, ki vplivajo na njen nastanek?

Možni odgovori	Št. odraslih
NE	41
DA	33

DA, zakaj? Odgovori: da bi našli rešitev in recesijo poskušali ustaviti (7), da bi lahko obvladovali položaj (5), da bi bili bolj seznanjeni s položajem (14), da bi bili bolj pripravljeni (2), da bi začeli varčevati (2), da bi se lahko prilagodili recesiji (3);

Neveljavnih odgovorov: 4;

Tabela št. 10 prikazuje, koliko odraslih meni, da bi morali o nastali krizi vedeti več.

Graf št. 10 prikazuje, koliko odraslih meni, da bi morali o nastali krizi vedeti več.

Trdim, da so odrasli mnenja, da bi morali ljudje o nastali krizi vedeti več, poznati vzroke in dejavnike, ki vplivajo na njen nastanek, ker bi na splošno lažje prestali recesijo.

REZULTATI

Tabela in graf kažeta, da 53 % odraslih meni, da o recesiji ni treba vedeti več oziroma poznati vzroke in dejavnike, ki vplivajo na njen nastanek. Rezultati žal kažejo, da znanje in s tem zmožnost ustreznega ukrepanja nista dovolj pomembna.

Hipotezo sem ovrgla.

3.5 INTERVJU S PROF. DR. FRANJOM ŠTIBLARJEM

V okviru naloge sem, kot je bilo že uvodoma rečeno, poskušala izvesti dva intervjuja. Ker je bil prvi neuspešen, na tem mestu navajam le intervju s prof. dr. Franjom Štiblarjem, s Pravne fakultete v Ljubljani.

Franjo Štiblar je diplomiral na Pravni in Ekonomski fakulteti v Ljubljani in doktoriral iz ekonomije na Univerzi Pennsylvania v ZDA, pri Nobelovemu nagrajencu L. R. Kleinu. Prof. Štiblar je redni profesor na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani in njen prejšnji dekan ter profesor na podiplomskem študiju univerze Bologna, znanstveni svetnik na Ekonomskem inštitutu Pravne fakultete v Ljubljani, član mednarodnega projekta OZN in univerze Toronto LINK, mednarodni raziskovalec na Woodrow Wilson Centru v Washingtonu, član delovnih teles za finančni sistem CEPS v Bruslju ter član Sveta Centralne banke Črne gore. Objavil je več knjig Ekonomija (2002, z A. Bajtom), Statistika (2002, z A. Bajtom), The Balkan Conflict and Its Solutions (2007), Zavarovalništvo Slovenije v 21. stoletju (2008, s F. Šrnelom) in številne članke v tujih in domačih strokovnih revijah. Je eden od nosilcev prvih treh gospodarskih strategij Slovenije.

1. Ali lahko na kratko opišete, kako je prišlo do recesije?

Recesija je posledica tega, da je v finančnem sektorju prišlo do pretiravanja z nekaterimi novimi inštrumenti, novimi oblikami poslovanja, ki jih imenujemo certifikati. Ti certifikati so bili naslovljeni na nepremičninsko premoženje, lastniki teh nepremičninskih premoženj pa niso mogli plačevati, kar so certifikati obljubljali. Zato so ti certifikati, ki so bili prodani po celem svetu, ostali nepoplačani in je naenkrat v bankah prišlo do problema, ko se krediti niso več plačevali. Zato so banke nehale dajati kredite. Ker pa teh ni bilo, gospodarstvo ni dobilo »krvi v svoj krvotok«. Tako ni moglo več funkcionirati. Ko se je to zgodilo, je nastal prvi finančni šok. Nato je udarilo na realni sektor, saj podjetja niso mogla več dobiti kreditov, da bi lahko poslovala normalno z denarjem, ki ga potrebujejo za poslovanje in za osnovna obratna sredstva. To je bil drugi korak. Podjetja, ki so imela zmanjšano proizvodnjo so istočasno manj uvažala. Na drugi strani je tudi izvoz pri nekaterih malih državah, kot je tudi Slovenija, padel. Nismo mogli npr. prodajati v Nemčijo. V tretjem koraku so se zmanjšali dohodki ljudi (primer je Gorenje).

Torej, prvi finančni šok je v bistvu povzročil recesijo, vse skupaj pa se je s finančnega in bančnega področja preneslo na realni trg in takrat se je recesija resneje začutila.

2. S katerimi kazalniki bi v Sloveniji najbolj prikazali vpliv recesije?

Običajno je prvi pokazatelj osnovna rast proizvodnje, ki je zdaj v upadu – ocenjujejo, da lani kar za 60% – to se je v samostojni Sloveniji zgodilo prvič. Slovenija ni imela tako močnega padca, niti takrat, ko smo se odcepili (le približno 5 % in še to le v prvem letu, ko smo izgubili trge).

Drugi kazalnik je močno povečanje nezaposlenosti. Če je manj proizvodnje, potem ljudje nimajo dosti dela. Enostavno jih je preveč. Nezaposlenost se pri nas viša proti 100.000, kar je zelo visoka številka.

Tretji kazalnik je zmanjšanje potrošnje prebivalcev, predvsem za nekatere luksuzne dobrine. Ljudje preidejo iz bolj luksuznih na bolj enostavne, manj potujejo, manj počitnikujejo, standard se v celoti poslabša.

To so nekako trije glavni pokazatelji, da situacija dejansko ni ugodna. Kvaliteta življenja se niža, kar je posledica zmanjšane količine materialnih dobrin. Ne morete si vsega privoščiti! Če si relativno bogat človek, lahko preideš na manjšo potrošnjo. Če pa si že sicer bolj skromno živel in si zgubil še službo, potem je kvaliteta življenja res vprašljiva. Postane prav kritično, kako preživeti .

3. Če primerjate recesijo pri nas v Sloveniji z ostalimi državami EU, ZDA, Kitajsko, Rusijo, Japonsko, nerazvitim svetom, kakšne razlike se kažejo oz. katere značilnosti veljajo za posamezne države oz. skupino držav?

Pri nas je vpliv recesije močan. Lahko bi celo rekli, da je s temi minus 60 % že skoraj depresija. Recesija je močnejša, kot smo pričakovali. Nismo bili dobro pripravljeni na nekaj tako negativnega. Pred tem je šlo vse gor in zato je bil padec zelo močan. Pri nas celo močnejši, kot v EU in v ZDA.

Ves čas je osnovna ideologija liberalnega kapitalizma izhajala iz Amerike, to je anglosaksonski model; kot pravimo: *»Pusti trgu njegov mehanizem, se bo že sam popravil, če pa se bo iz neravnotežja nekaj zgodilo, bo že sam našel sile, da se bo rešil«*. To je teorija, ideja, doktrina, ki v praksi ne drži. Govorimo o fiskalnem in monetarnem (denarnem) stimulusu.

Kot prvo, centralna banka Republike Slovenije je, po domače povedano, tiskala dodaten denar, čemur pravimo likvidnost. Npr. če je zmanjkalo denarja, ker ga podjetja niso vračala (zaradi tistega začetnega trika s finančnimi instrumenti), so to hitro nadomestili. Če sredstva niso prišla iz podjetij nazaj v banke, je centralna banka natisnila denar in je dala denar bankam. Tako so banke še vedno lahko naprej poslovale in dajale kredite.

Kot drugo, država sama je iz svojega proračuna uporabila velika sredstva zato, da je podprla podjetja, banke in vse ostalo. Se pravi, da je država naredila proračunski primanjkljaj, ki je šel preko 10 % produkta, kar je zelo velika luknja. Več je izdala/kupovala, kot pa je z davki pobrala, in ta razlika je pomagala, da je država omogočila, da so bili produkti vseeno pokupljeni in da je proizvodnja lahko tekla naprej. Američani so mnogo močnejše intervenirali z državo in s centralno banko, kot pa je to naredila Evropa. S tem so gospodarsko luknjo, ki bi nastala, v večji meri preprečili. Kitajska npr. pa je seveda močnejša. Njej ni padel produkt, ampak se je samo rast zmanjšala iz približno 10 % na okoli 7 %.

Treba pa je omeniti, da v Sloveniji številka brezposelnosti še vedno ni tako kritična kot v drugih državah. Predvsem zato, ker smo sprejeli ukrepe, ki so omogočali, da so ljudje ostali zaposleni. Država je npr. dala dodatna sredstva, da se je lahko skrajšal delovni čas. Tako neposredna brezposelnost in brezizhodnost posameznika v Sloveniji ni tako močno prisotna, kot v večini omenjenih držav.

Po enim indikatorjih (npr. manjši dohodek) smo torej na slabšem od omenjenih držav, po drugih pa ne.

4. Ali menite, da marsikateri - predvsem posameznik - izkoristi obdobje siceršnje recesije v svojo korist pod pretvezo, da je za nastalo stanje kriva recesija, kljub temu, da pri njegovi dejavnosti ni tako?

Da. Recesija je čas, ko prihaja do velikih prerazporeditev, velikega razslojevanja. Eni preživijo in gredo naprej, drugi pa utrpijo posledice in padejo še globlje. Če je gospodarska situacija dobra, gredo vsi po malem naprej, eni počasi, eni pa hitro. Zato do večjih razlik med ljudmi pride v času recesije. Npr. individualni podjetnik išče svoj maksimum in če lahko dobi denar od države, da bi ohranil delavce in proizvajal naprej, vzame ta denar, tudi, če delavce v končni fazi ne ohrani. Pride torej do malverzacije; državna pomoč se zlorabi.

Recesija pogosto pokaže, kako trdni so gospodarski temelji, oz. kako dober produkt ali zanimivo storitev ima posameznik. Npr. v času recesije ne bo mogel več prodajati, ker se je izkazalo, da za to ni več interesa. Verjetno ni skrbel za to, da bi prilagodil produkte najnovejšim zahtevam ljudi.

Recesija je čas, ko je potrebno poiskati vzroke za subjektivno in objektivno krivdo. To je čas, ko je potrebno resnici pogledati v oči in začeti z iskanjem novih idej.

5. Kako po vašem mnenju recesija vpliva na revni, srednji in višji sloj v Sloveniji? Ali se zaradi nje spreminjajo katere od vsakdanjih navad ljudi – vprašanje je zastavljeno tako v ekonomskem kot socialnem smislu, ki me še posebej zanima?

Kako je čutiti padec po različnih slojih? Če tistim, ki že tako nimajo veliko, vzamemo desetino, postanejo zelo revni. To pomeni, da mora država ukrepati in si pomagati z državnim proračunom, da ohrani raven njihovih plač. Če srednji razred izgubi desetino, jo izgubi. V tem primeru ne more biti tekme za višje plače; v tej situaciji jih enostavno ne morejo imeti. Če se je za desetino manj naredilo, se ne more enako oz. celo več dati. Argument inflacije - Imeti moramo večje plače, ker so se cene zvišale, ne more držati. Vpliv recesije na najbogatejše pa je odvisen od njihovega bogastva. Gotovo bi se tudi oni morali odreči nečemu in čutiti vpliv recesije. Če se revežu vzame desetina, bi se moralo bolj bogatemu vzeti več. Moje mnenje je, da revežu ne vzamemo nič, srednjemu sloju desetino, bogatim pa 15 % ali dve desetini, in sicer preko davkov ipd. Samo tako bi najšibkejši sloj lahko preživel to krizno situacijo. Na Japonskem se je npr. izkazalo, da se razlike med reveži in bogatimi v času recesije ne zmanjšujejo, temveč povečujejo, kar pa ni dobro.

6. Kako so se recesije v zgodovini odražale na vsakdanje navade ljudi, ali imate kakšen podatek?

V zgodovini je bila največja kriza v letih 1929 – 1934, t.i. velika depresija, ki je bila podobna današnji recesiji. Začetek je bil na finančnem področju, kjer so bili nekateri finančni triki, ki so negativno vplivali na realni sektor. Zaradi pomanjkanja znanja in pravzaprav nobenih izkušenj takrat tega »problema« še niso znali odpraviti.. Današnjo krizo pa so zelo uspešno prebrodili, tako da so dodatno tiskali denar in je država še dodatno trošila. Tega v zgodovini niso naredili, ravno obratno; zmanjšali so količino denarja, ki se ga tako ni dalo dodatno trošiti, razen pobranih davkov, ker so hoteli imeti izravnalni proračun. Zato je bila recesija tako močna, da je padla v depresijo, kar se ni zgodilo samo v Ameriki, ampak po celem svetu, čeprav še ni bilo takšnih povezav kot so danes. Produkt ni padel za 4 %, tako kot zdaj v Ameriki, ampak za 25 %. Bil je strašno, veliko revščine, samomorov, kmetovalci, ki niso mogli prodajati, so propadali

in so postali veliki reveži, bil je res velik socialni šok. Kvaliteta življenja in blagostanje ljudi je izjemno padlo. Iz te krize so se države naučile, s katerimi "zdravili zdraviti".

7. Katere morebitne pozitivne spremembe pri ljudeh prinaša s seboj obdobje recesije?

Če pogledamo iz ekonomskega vidika, je težko najti kakšno pozitivno spremembo. Sam se zavzemam za tezo o solidarizmu, ki je bila objavljena v Delu. In sicer, vrnimo se nazaj k življenju, ki ne bo samo materialno usmerjeno.

Ljudje danes delujejo nagnosko, da je najlepši izlet za vikend izlet v nakupovalni center; če pa človek nima denarja, se vrne k naravi, če nima vseh teh avtov in aparatov, se vrne k medčloveškim odnosom in h komunikaciji. Mogoče se začne celo zavedati, da ni živel preveč pravilno, da je pretiraval s potrošniško mrzlico. Po mojem mnenju se je potrebno osredotočiti na ekološko ravnanje z okoljem. Miselnost - če se toliko ne porabi, se tudi ne dela toliko škode, je koristna. V času krize je možno, da človek začne skrbeti za socialno okolje, na kar drugače pozabi. Skrbi za izobrazbo, bere knjige ipd.

Možno je torej, da nas kriza lahko odvrne od slabih navad in nam dvigne kakovost življenja; narava, prijatelji, samoizobraževanje postanejo interesi, na katere ljudje v dobri gospodarski situaciji pozabimo. Kljub vsemu pa menim, da recesija v Sloveniji ni tako globoka, da bi prišlo do zgoraj opisanega preobrata – do sprememb v miselnosti ljudi.

8. Kdaj mislite, da se bo pri nas gospodarska aktivnost spet povečala?

Najprej smo imeli 8 % padec gospodarske aktivnosti, potem pa se je v zadnjem četrletju (od oktobra 2009 pa do decembra 2009) proizvodnja že za 0,9 % povečala. Formalno smo s tem, ko se začne aktivnost povečevati, že iz recesije, ampak smo še vedno na negativnem glede na prejšnje stanje, saj se je aktivnost zmanjšala za 8 % in bomo tako še nekaj let potrebovali, da bomo prišli na standard, ki smo ga imeli leta 2007. Formalno pravijo, da smo že iz recesije, a mi smo pravzaprav samo obrnili cikel do te mere, da ne padamo globlje. Nismo pa se še vrnili na situacijo, ki je bila leta 2007. Letos se predvideva rast za 2 %, ampak še vedno bomo v minusu. Približno 5 let potrebujemo, da bomo prišli na standard, ki smo ga takrat »neupravičeno« imeli, saj smo si ga ustvarili z zadolževanjem. Proizvodnja se bo začela postopno zviševati, ne bo pa tako lahko, kot je bilo v letih 2006 in 2007.

3.6 SKUPNE UGOTOVITVE RAZISKOVALNIH AKTIVNOSTI

Ob vseh omenjenih rezultatih obeh anket ugotavljam, da anketiranci v glavnem vedo, kaj pomeni pojem recesija, ampak se večina anketirancev, od tega večina mlajših, ne zaveda recesije kot same krize in njenega vpliva na trenutno situacijo.

Kljub temu da je večina anketirancev mnenja, da vemo dovolj o recesiji, sama menim, da bi morali ljudje vedeti še veliko več o recesiji. Opaziti je, da večina ljudi znanja ne ceni preveč.

Recesija ima večji vpliv na odrasle oz. bolje rečeno, recesije se odrasli bolje zavedajo, bolj jo čutijo. To je seveda po eni strani logično, saj oni razpolagajo s financami, oni se borijo za delovna mesta.

Iz intervjuja s prof. dr. Štiblarjem se mi zdi (žal) najpomembnejša misel, da recesija v Sloveniji ni tako globoka, da bi zaradi nje prišlo do obrata v miselnosti ljudi v smislu vračanja k naravi, večji skrbi za socialno okolje, boljši komunikaciji, in vse to na račun primanjkovanja denarja.

4 OCENA TRENUTNEGA STANJA V SLOVENIJI

Slovenija po dveh četrletjih negativne rasti tudi v jesenskih mesecih 2009 še ne izkazuje večjega izboljšanja ekonomskih trendov, čeprav kazalci zaupanja in gospodarske klime med podjetji vendarle nakazujejo skromna znamenja umirjanja krize. Jesenske ocene domačih in tujih institucij so tako za Slovenijo bolj negativne, kot so bile še ob polletju, preobrat iz upada BDP v skromno rast za 2010 pa napoveduje večina institucij. Pričakovano zmerno okrevanje v državah, ki so naši glavni partnerji, nakazuje za Slovenijo v prihodnjem letu možnost manjše, od pol do enoodstotne, rasti BDP. V industriji, izvozu, delno tudi v gradbeništvu je letos (2010) pričakovati rahlo izboljšanje gospodarskih kazalcev. Nekaj več pozitivnih spodbud naj bi prihajalo s tujih trgov (izvoz bi se realno povečal za okoli tri odstotke), upadanje investicij bi se upočasnilo, nekaj več je predvidenega vlaganja v opremo in stroje, stanovanjska in druga gradnja naj bi letos še nazadovala. Pozitivno bi k rasti BDP bi ob predvidenem večjem črpanju sredstev EU prispevale državne investicije. Še naprej pa so tudi za 2010 predvidena negativna gibanja na trgu dela, saj se proces zapiranja določenih tehnološko manj zahtevnih proizvodenj še ne bo končal.

Cene surovin septembra znova nekoliko nižje

Trend upadanja svetovnih cen pomembnejših surovin iz prvih mesecev leta 2009 se je od maja obrnil. Cene so znova višje, vendar z izjemo nekaterih še ne dosegajo ravni iz leta 2008. Manjše povpraševanje ohranja cene energentov, tudi nafte. Tudi cene hrane so bile jeseni 2009 za 17 odstotkov nižje od povprečnih lanskih, čeprav se v svetovnem merilu hrana po poletju 2009 draži. Manjša gospodarska aktivnost je lani pomembneje pocenila tudi industrijske surovine in kovine ter minerale, vendar pa cene posameznih skupin surovin nihajo.

Nafta septembra 2009 znova cenejša

Nafta se je ob manjši gospodarski aktivnosti opazneje pocenila v zadnjem četrtletju 2008, cene nafte pa so upadale tudi v prvem četrtletju 2009. Cene nafte so še nekoliko zvišale tudi v tretjem četrtletju 2009. Po močnejši podražitvi avgusta so se septembra sicer nekoliko znižale. Sredi oktobra 2009 so se cene nafte gibale na ravni 68 dolarja za sod.

Cene

Povprečne cene življenjskih potrebščin v prvih devetih mesecih letos v Sloveniji so glede na isto obdobje lani v povprečju višje za 0,8 odstotka. Kot cene življenjskih potrebščin so se zelo malo spremenile tudi cene industrijskih proizvodov.

Plače

V prvih osmih mesecih v letu 2009 je povprečna bruto plača v Sloveniji dosegla v povprečju 1.416,25 evra, realno za 3,4 odstotka več kot v primerljivem obdobju lani. Povprečne bruto plače so se v prvih sedmih mesecih letos nominalno v javnem sektorju zvišale kar za 9,1 odstotka, v zasebnem sektorju pa za 1,7 odstotka glede na isto obdobje lani.

Trg dela

Mesečno se zmanjšuje število zaposlenih pri pravnih osebah, povečuje pa se število zaposlenih pri samostojnih podjetnikih posameznikih.. V primerjavi z avgustom 2008 je bilo avgusta 2009 število zaposlenih pri pravnih osebah manjše za 3,1 odstotka, zaposlenih pri fizičnih osebah je bilo 6,4 odstotka manj, število samostojnih podjetnikov posameznikov pa je avgusta 2009 večje za 7,2 odstotka. Trend povečevanja števila brezposelnih se še vedno slabša.

Na kratko bi lahko stanje v Sloveniji povzeli z naslednjimi izsledki več raziskav na nacionalni ravni.

Recesijo občuti v Sloveniji že skoraj dve tretjini populacije med 18 in 65 let, delovna mesta se zdijo nekoliko bolj varna, finančno stanje se je poslabšalo pri skoraj 40 % populacije, znižanje potrošnje pa se je nekoliko omililo. Občutenje vpliva recesije na vsakdanje življenje se povezuje z nižjo plačo in upadom dohodkov, manjšo kupno močjo in upadom potrošnje izguba delovnega mesta in brezposelnost, spremenjen delovnik, napetosti v službi, zmanjšan obseg dela in višji življenjski stroški. Še vedno torej prevladujeta dve dimenziji, finančno-potrošniška in instrumentalna, pri čemer je tokrat prva bistveno močnejša.

Nakupi so danes bolj načrtovani in preiščljeni, kupuje se več cenovno ugodnih izdelkov, izdatki se pregledujejo v večji meri, namesto enega velikega nakupa se opravi več manjših, več ljudi zaide v diskontne prodajalne. Ljudje se najbolj odrekajo oblačilom in obutvi, sledijo potovanja in dopusti, šele nato hrana in pijača.

5 RECESIJA JE TUDI PRILOŽNOST

V vsakem obdobju, pa naj bo še tako hudo, se vendarle najdejo tudi različne priložnosti. V nadaljevanju navajam nekaj zamisli.

Kljub vsesplošni črnogledosti, ki se plazi v naša življenja, se lahko vprašamo, ali se med gospodarsko krizo lahko lotimo posla in smo pri tem celo uspešni. Kar nekaj zgodb o uspehu lahko najdemo, ki so zrasle iz krize (Microsoft , Google, Apple, Walt Disney , Hewlett in Packard, pojav poceni letalskih prevoznikov...).

Česa se je torej smiselno lotiti v današnjih negotovih gospodarskih razmerah? Zakaj bi sploh začeli posel v današnjih negotovih razmerah?

Zagon podjetja sredi krize

Slabe gospodarske razmere bodo bolje preživela podjetja iz storitvenih dejavnosti, saj imajo možnost hitrejšega prilagajanja spremembam na trgu kot proizvodna podjetja, poudarjajo v Slovenskem centru za konkurenčnost in inovativnost, ki deluje v okviru JAPTI . Podjetništva se je sicer lažje lotiti, ko razmere na trgu omogočajo rast, vendar je takrat veliko težje ujeti pravi trenutek za prodor na trg. Izbrati je treba panogo, ki bo omogočala visoko dodano vrednost v daljšem časovnem obdobju, kar najlažje dosežemo, če nastopamo v ozko specializiranih nišah na globalnem trgu. Sicer dajati

napotke, v katero dejavnost ali panogo vstopiti, je zelo nevhvaležno. Izkušnje jasno kažejo, da je gospodarstvo tako prepleteno, da »varne panoge« preprosto ni. Izhod je v inovativnosti, drznosti ter odličnosti izdelka ali storitve oziroma celotnega poslovanja.

Bodoči podjetniki se morajo na ustanovitev in delovanje svojega podjetja temeljito pripraviti in ugotoviti, ali ima storitev oziroma izdelek tržni potencial, analizirati konkurenco, predvsem pa izkoristiti finančno krizo za vrivanje med ustaljene povezave med kupci in dobavitelji, saj je prav kriza povzročila čiščenje ne samo pri številu zaposlenih, ampak tudi na področju dobave storitev in izdelkov.

Katerega posla se lotiti?

Razumljivo je, da si nihče ne upa dati roke v ogenj za katerokoli konkretno podjetniško idejo. Kljub temu je v nadaljevanju navedeno nekaj nasvetov iz tujih virov, ki jih lahko prenesemo tudi v naše razmere.

Hrana

Na prvem mestu dobrin, ki se jim ljudje tudi v krizi ne bodo odpovedali, je hrana. Porabniki so med recesijo sicer racionalnejši, pogosteje se vprašajo, kaj zares potrebujejo za preživetje, in tako zmanjšajo izdatke za hrano, vendar pa lahko spreten trgovec uporabi drugačen trženjski pristop. Ponudbo "dva za ceno enega" lahko nadomesti npr. "eden za pol cene". Porabniki se tudi med krizo ne želijo odpovedati dosegljivim 'luksuznim' dobrinam, a jim je treba znižati ceno, vendar ne na račun kakovosti; raje takole: petdnevne počitnice namesto enotedenskih in podobno.

Zdravstvene in pogrebne storitve

Odveč je poudarjati, da sta bolezen in smrt odporni proti recesiji, ljudje pa se izdatkom, povezanim s tema življenjskima okoliščinama, naj so to izdelki ali storitve, kljub krizi ne morejo odpovedati.

Vzdrževanje in manjša popravila

Poslovna priložnost za elektrikarje, vodovodarje, krovce, saj strehe puščajo tudi med krizo, ljudje pa naprave raje dajo popraviti, kot da bi kupili nove.

Ponudba blaga in storitev za populacijo nad 50. letom

Generacija, starejša od 50 let, ima prihranke, večinoma ni več zadolžena in razmeroma dobro zasluži. Ljudje v tej starostni skupini ne varčujejo pri počitnicah, hobijih, zdravstvenih storitvah in podobnem. Za izobrazbo otrok bodo starši kljub recesiji še naprej odpirali denarnico.

Zakaj začeti sredi krize?

Recesija ustvarja priložnosti za mala podjetja v prvi vrsti zato, ker ta poslujejo z nižjimi stalnimi stroški. Velika podjetja visoke stroške najprej nižajo s krčenjem spremenljivih stroškov. Če to ni dovolj, pa tudi s krčenjem stalnih stroškov. Posledica tega je krčenje dejavnosti, s tem pa naredijo prostor za dejavnost malih podjetij. Zakaj bi pravzaprav začeli posel v današnjih negotovih razmerah? Predvsem zato, ker je poceni; najemnine so nižje, oprema, dobava in delovna sila so cenejše, to pa pripomore k minimiziranju začetnih stroškov. Trenutna zmanjšana gospodarska aktivnost za novo podjetje pomeni dragocen čas nabiranja izkušenj, vodenje podjetja se stabilizira, podjetje ima natančneje izdelane trženjske prijeme in spletne strani.

Mali so lahko veliki

Biti majhen je v recesiji je lahko tudi orožje, in ne izgovor. V današnjem času lahko malo podjetje odlično izkoristi prednosti digitalne tehnologije, ki mu omogoča poslovanje, enakovredno velikim. Malo podjetje je lahko prisotno na svetovnem spletu, ima urejeno elektronsko plačevanje in svoj katalog. Poslovanje prek spleta je odpornejše proti krizi, saj so spletni nakupovalci v povprečju bogatejši in bolj optimistični. Hkrati čedalje več ljudi kupuje po medmrežju zaradi prihranka časa, izogibanja gneči in nakupovanja ob kateremkoli času. Pa še nekaj - če nihče drug, bo v obdobju krize država še vedno trošila. Zato je za malo podjetje koristno, da ima med svojimi strankami tudi kakšno iz javnega sektorja.

Hrana, osebne storitve, telekomunikacije in transport - potrebe po tem bodo obstajale kljub krizi, le malo manj bodo dobičkonosne. Vendar se je treba zavedati, da se bo današnja naložba v podjetje verjetno pošteno obrestovala takrat, ko se bodo gospodarska vremena zjasnila.

Podjetniške ideje, ki se obnesejo tudi v recesiji

- **Frizerski saloni in kozmetika** - ljudje želijo biti kljub vsemu urejeni, priljubljeni so zlasti saloni, namenjeni celotni družini.
- **Čiščenje stanovanj in poslovnih prostorov** - v krizi ljudje čedalje več delajo, da bi obdržali raven prejemkov, zato nimajo časa za domača opravila.
- **Profesionalni organizator** - pomoč ljudem, ki jim zmanjkuje časa za vsakodnevne opravke.
- **Prenavljanje stanovanj** - v recesiji ljudje pogosteje prenavljajo stanovanja, kot da bi kupovali nova.
- **Začasno skladiščenje** - ljudje si težje privoščijo nakup večjega bivališča, kljub temu pa želijo shraniti stvari, za katere nimajo prostora pri sebi doma.

- **Agencije za začasno zaposlovanje** - v negotovih časih se podjetja težko odločajo za zaposlovanje za nedoločen čas.
- **IT servis** - povpraševanja po tehnoloških storitvah (nameščanje, varnost, popravila zlepa ne zmanjka).
- **Varstvo/sprehajanje živali** - tudi ta storitev je posledica čedalje daljših delovnikov.
- **Prodajalne stvari "iz druge roke"**
- **Prodaja prek spleta** - marsikaj, kar se najde na boljših trgih ali podstrešjih starih hiš, se popravi, polepša in za dober denar proda prek spleta (na primer eBay).
- **Tajniške/lektorske storitve** - podjetja občasno potrebujejo tovrstne storitve, prednost je, da poleg znanja potrebujete le računalnik, tiskalnik in e-naslov.
- **Instrukcije** - starši želijo svojim otrokom kljub krizi omogočiti čim boljšo izobrazbo.
- **Oskrba starejših** - ne vsebuje nujno zdravstvene nege, temveč pomoč pri vsakodnevnih opravilih, njen pomen zaradi demografskih sprememb narašča.
- **Likalnica** - poslovni ljudje, ki na dan porabijo vsaj eno srajco, bodo tudi v krizi gotovo vaše najzvestejše stranke.

6 ZAKLJUČEK

Včasih lahko nekatere stvari merimo le po svojem najboljšem občutku. Z opazovanjem, z natančnim zaznavanjem sprememb v okolju. Recesije oziroma njenega vpliva ni tako lahko zaznati, ker se veliko stvari skriva za »zaprtimi vrati«. Samo upam lahko, da sem v nalogi dobila kolikor toliko iskrene odgovore in da potemtakem naloga ima svojo težo, da nosi »dobro« informacijo. Lahko, da se bo stanje v kratkem povsem spremenilo. A kam, na boljše ali slabše?

Kakorkoli že, vsekakor sem se prepričala, da je recesija resničnost – ne le utvara.

7 LITERATURA

- Franjo Štiblar, Svetovna kriza in Slovenci: Kako jo preživeti?, Založba ZRC SAZU, Ljubljana 2008.
- Inštitut za novejšo zgodovino/Zveza ekonomistov Slovenije, gospodarske krize in Slovenci - povzetki referatov s posveta z dne 21. maj 1998: str. 19-25, France Kresal, Gospodarska kriza 1929-1933, Ljubljana 1999.
- Glas Gospodarstva, november 2009: str. 18-21, Darja Močnik, SKEP - Analitska skupina GZS, Prihodnje leto le skromen preobrat?.
- <http://mojevro.finance.si/236896> (4. 11. 2009)
- <http://www.dela.si/Vse-o-recesiji/> (6. 12. 2009)
- http://www.izobilje.net/index_datoteke/spodbujajmosocialnopodjetnistvo.htm (5. 1. 2010)
- <http://kr-og.sta.si/category/podjetja/> - <http://kr-og.sta.si/spodbujanje-tehnoloskega-razvoja-in-raziskovalno-razvojnih-projektov-v-podjetjih/> (5. 1. 2010)
- http://www.siol.net/gospodarstvo/2009/10/recesijo_obcuti_ze_dve_tretjini_prebi_valstva.aspx (1. 2. 2010)

Priloge:

- **ANKETNA VPRAŠALNIKA O POZNAVANJU IN ZAZNAVANJU RECESIJE (za učence in odrasle)**
- **VPRAŠANJA ZA PROF. DR. ŠTIBLARJA**

Vprašalnik za učence

Sem Teodora Kordiš, učenka 8.a razreda, in pripravljam raziskovalno nalogo z naslovom **Vpliv recesije na populacijo naše mestne četrti**. Ker preverjam poznavanje in čutenje recesije tudi med učenci, vas naprošam, da odgovorite na vprašanja ankete pred vami. Anketa je sicer anonimna, a vseeno prosim za korektne odgovore.

Razred: _____

1. Na kaj najprej pomisliš ob besedi **recesija**?

- a) na depresijo
- b) na gospodarstvo
- c) na denar
- d) na politiko
- e) drugo: _____

2. Si kje morebiti prebral kakšen članek na temo recesija?

NE   DA; kje? _____

3. Ali se doma kdaj pogovarjate na to temo, ali starši uporabljajo to besedo?

NE   DA

4. Ali se s sošolci kdaj pogovarjate o tem, ali uporabljate to besedo?

NE   DA

5. Kaj je torej (na kratko) po tvojem recesija, kaj jo povzroči?

_____
_____

6. Ali misliš, da recesija prinaša tudi kakšno pozitivno posledico?

NE   DA; katero? _____

7. Kakšen vpliv ima nate recesija?

nima ga   majhen   močan   zelo močan

8. Ali imaš občutek, da od lanskega poletja zapravljaš manj denarja oz. imaš manjšo žepnino?

NE   DA

9. Ali imaš občutek, da si tvoja družina zadnje čase manj privošči?

DA   NE   NE VEM

10. Ali si zaradi krize finančno ali kako drugače prizadet, ali pa se je kvaliteta tvojega življenja celo izboljšala?

Nič se ni spremenilo   Spremembe so; opiši na kratko: _____

11. Ali meniš, da bi moral o recesiji več vedeti, poznati vzroke in dejavnike, ki vplivajo na njen nastanek?

NE   DA; zakaj? _____

Iskreno se zahvaljujem za tvoje odgovore.

Vprašalnik za odrasle

Sem Teodora Kordiš, učenka 8.a razreda II. OŠ Celje, in pripravljam raziskovalno nalogo z naslovom *Vpliv recesije na populacijo naše mestne četrti*. V ta namen preverjam poznavanje in čutenje recesije med učenci in odraslimi. Zato vas naprošam, da odgovorite na vprašanja anonimne ankete pred vami.

1. Kaj je po vašem mnenju recesija, kaj jo povzroči (na kratko)?

---

2. Ali spremljate preko medijev posledice recesije in predvidevanja strokovnjakov, kakšne spremembe prinaša?

NE   DA; kako?

---

3. Ali se doma s svojimi otroki kdaj pogovarjate o tem?

NE   DA

4. Ali sicer veliko uporabljate besedo "recesija"?

NE   REDKO   POGOSTO

5. Ali menite, da recesija prinaša tudi kakšno pozitivno spremembo?

NE   DA; katero? _____

6. Kakšen vpliv ima na vašo družino recesija?

nima ga   majhen   močan   zelo močan

7. Ali se zaradi recesije "finančno" kako drugače obnašate (npr. več varčujete za morebitne težke čase, več vlagate, si več privoščite...)

NE   DA; kako?

---

8. Ali ste zaradi krize finančno ali kako drugače prizadeti oz. ali se je kvaliteta vašega življenja zaradi krize spremenila?

Nič se ni spremenilo   Spremembe so; opišite na kratko: _____

---

9. Ali menite, da ljudje o nastali krizi premalo vedo?

NE   DA

10. Ali menite, da bi morali ljudje o recesiji vedeti več, poznati vzroke in dejavnike, ki vplivajo na njen nastanek?

NE   DA; zakaj? _____

Iskreno se zahvaljujem za vaše odgovore.

Vprašanja za prof. dr. Štiblarja

1. Ali lahko na kratko opišete, kako je prišlo do recesije?
2. S katerimi kazalniki bi v Sloveniji najbolje prikazali vpliv recesije?
3. Če primerjate recesijo pri nas v Sloveniji in ostalimi državami EU, ZDA, Kitajsko, Rusijo, Japonsko, nerazvitim svetom, kakšne razlike se kažejo oz. katere značilnosti veljajo za posamezno državo ali skupino držav?
4. Ali menite, da marsikateri - predvsem posameznik - izkoristi obdobje siceršnje recesije v svojo korist pod pretvezo, da je za nastalo stanje kriva recesija, kljub temu, da pri njegovi dejavnosti ni tako?
5. Kako po vašem mnenju recesija vpliva na revni, srednji in višji sloj v Sloveniji? Ali se zaradi nje spreminjajo katere od vsakdanjih navad ljudi – vprašanje je zastavljeno tako v ekonomskem kot socialnem smislu, ki me še posebej zanima?
6. Kako so se recesije v zgodovini odražale na te vsakdanje navade ljudi, ali imate kakšen podatek?
7. Katere morebitne pozitivne spremembe pri ljudeh prinaša s seboj obdobje recesije?
8. Kdaj mislite, da se bo pri nas gospodarska aktivnost spet povečala?